

Eesti Rahva Muuseumi kogude korralduse põhimõtted
2022-2026

SISUKORD

1	Missioon, ajalugu, toimepõhimõtted	4
2	Muuseumikogu täiendamine	10
2.1	Esemekogud	13
2.1.1	EESTI KOGU (ERM A)	13
2.1.2	SOOME-UGRI KOGU (ERM B)	15
2.1.3	MAAILMA RAHVASTE KOGU (ERM C)	16
2.1.4	KULTUURILOOLINE KOGU (ERM D)	16
2.1.5	KUNSTIKOGU (ERM K).....	17
2.2	Arhiivikogud.....	18
2.2.1	TOPOGRAAFILINE ARHIIV (ERM TA)	18
2.2.2	ETNOGRAAFILINE ARHIIV (ERM EA)	19
2.2.3	KORRESPONDENTIDE VASTUSTE ARHIIV (ERM KV).....	20
2.2.4	ETNOGRAAFILISTE JOONISTE KOGU (ERM EJ)	21
2.2.5	ARHIIVKOGU (ERM Ak)	22
2.2.6	POSTKAARDIKOGU (ERM Pk)	23
2.2.7	FOTOKOGU (ERM Fk).....	23
2.3	Audiovisuaalne kogu	25
2.4	Postimuuseumi kogud	26
2.4.1	ESEMEKOGU (ERM PM E)	27
2.4.2	TEMPLID (ERM PM T).....	27
2.4.3	ARHIIV (ERM PM Ak)	27
2.4.4	FOTOKOGU (ERM PM Fk)	28
2.4.5	MARGID (ERM PM M)	28
2.4.6	ÜMBRIKUD (ERM PM Ü).....	28
2.4.7	POSTIAJALUGU (ERM PM PA)	29
2.5	Heimtali muuseumi kogud	29
2.6	Tartumaa Muuseumi kogud	30
2.6.1	ESEMEKOGU (ERM TM E)	31
2.6.2	FOTOKOGU (ERM TM Fk)	31
2.6.3	ARHIIVKOGU (ERM TM Ak).....	31
2.6.4	KUNSTIKOGU (ERM TM K)	31
2.6.5	ARHEOLOOGIAKOGU (ERM TM Ar).....	31

2.6.6	VIDEOKOGU JA FONOTEK (ERM TM V JA FN)	31
2.6.7	ZOOLOGILINE JA GEOLOGILINE KOGU (ERM TM Z JA G)	32
2.7	Abikogud.....	32
2.7.1	RAAMATUKOGU.....	32
2.7.2	ESEMEKOGU ABIMATERJALID (AM).....	33
2.7.3	KASUTUSKOGU (Ks)	33
2.7.4	MUUSEUMIESEMETE JOONISED (MJ).....	33
2.7.5	POSTIMUUSEUMI ABIKOGU (PM AM).....	34
2.8	ERMi kogud. Bibliograafia	34
3	Muuseumikogu dokumenteerimine.....	37
4	Muuseumikogu kasutamine	40
5	Säilitamine	41
6	Toimepidevus	43

1 Missioon, ajalugu, toimepõhimõtted

Missioon

Eesti Rahva Muuseum on Eesti ja soome-ugri hõimurahvaste kultuuri, identiteedi ja mälu hoidja, pärandi mõtestaja ning sildade looja ühiskonnas.

Muuseumi ajalugu

Eesti rahvuse kujunemise ja eneseteadvuse kasvuga 19. sajandi lõpus arenes mõtte luua eesti rahvuslik muuseum, mis hoiaks ja väärtustaks eesti rahva loodut, mida tutvustada kaasaegsetele ja säilitada tulevastele põlvetele. Õpetatud Eesti Seltsi ja Eesti Üliõpilaste Seltsi juures alustati vanavara kogumist. Tulemuslikult koguti samal ajal ka üldrahvaliku kogumisaktsiooniga rahvaluulet Jakob Hurda juhendamisel sadade kaastööliste abiga.

Jakob Hurda surm 1906. aasta lõpul ja tema rahvaluulekogu pärandamine eesti rahvale sai Eesti Rahva Muuseumi loomise ajendiks. Esimene põhikirjakohane koosolek toimus 1909. aasta 1. (14. ukj) aprillil ning värske põhikiri sätestas tulevase muuseumi tegevuskava väga laialdaselt koguda kõike eestlastega seotut. Silmas peeti nii esemeid, trükisõna, fotosid kui ka suulist pärimust.

Muuseumi tegevusaastad 1911-1913 kuuluvad vanavara suurkogumise kõrgperioodi kui sadade abilistega koguti tähelepanuväärne hulk kaduva rahvakultuuri esemeid (13 498 tk), süstemaatiliselt üle-Eesti kihelkondade kaupa. Lisaks tehti fotosid asjadest, mida muuseumile ei antud ning pildistati rahva igapäevaelu.

Professionaalse muuseumi sünniaastaks võib pidada aastat 1922, mil nimetati ametisse esimene ametlik direktor Ilmari Manninen, kes samas sai ka Tartu Ülikooli etnograafia õppetooli juhatajaks. Pandi alus ERMi kogude teaduslikule süstematiseerimisele ja kirjeldamisele. Muuseumi esemekogud koliti Raadi mõisahoonesse ning muuseumi arhiivraamatukogu muuseumile ostetud majja Aia (praegu Vanemuise) tänaval. Muuseumi esemekogu jagati edaspidi, luues vastavad kartoteegid ning esemete hoidlatest ülesleidmiseks kohakataloog. Esemekogud jagati päritolu järgi, selline jaotus on põhimõtteliselt püsinud tänaseni: A-kogusse kuulusid eesti etnograafilised esemed, B-kogusse soome-ugri rahvaste ja C-kogusse ülejäänud rahvaste esemed. Hiljem lisandus veel kultuurilooline D-kogu ja kunstikogu K. Suurkogumiste aeg oli ümber saanud ning kogusid hakati edaspidi süsteemselt täiendama.

1940. aastal jagati muuseum Riiklikuks Etnograafiliseks Muuseumiks (Raadil) ja Riiklikuks Kirjandusmuuseumiks (Vanemuise tänaval). Antud jagamine oli esimeseks sammuks muuseumi terviklikkuse lõhkumisel. Samal aastal asutati Tartu Kunstimuuseum ning osa ERMi kunstikogust anti uuele muuseumile, mis oli ühtlasi esimene ERMi kogude suurem üleandmine teisele muuseumile.

Teises maailmasõjas hävis muuseumihoone Raadil, evakueerimise käigus läks kaduma või hävis 2000 etnograafilist eset (1400 tekstiili, 400 puueset, 200 ehet), 600 kultuuriloolist eset, 2000 fotot ja 1000 raamatut. Ühtlasi lõhuti sõja järel lõplikult muuseumi kogude terviklikkus seoses kunsti- ja kultuurilooliste kogude jagamisega Eesti Kunstimuuseumi, Eesti Ajaloomuuseumi ja Tartu Linnamuuseumi vahel.

1944 kolis muuseum endisesse kohtumajja Veski tänaval, 1968 saadi lisaks esemete hoidlateks osa Pauluse ja 1984 osa Aleksandri kirikust.

1994. aastal sai muuseum näitusemajana enda kasutusse endise raudteelaste klubi, mis lõi võimaluse püsinäituse avamiseks, samuti vahetuvate näituste koostamiseks.

2002-2004 toimus endiste Raadi mõisa kõrvalhoonete renoveerimine ja ümberehitamine hoidlateks, kuhu koliti Pauluse ja Aleksandri kirikutes hoiul olnud esemed.

2008. aastal liideti ERMiga Eesti Postimuuseum, mis oli taasavatud 1991. aastal. Vähem kui 20 aastaga loodi Eesti täiuslikumad postiga seotud kogud, mis sisaldavad margi-, eseme-, foto-, postiajaloo ja ümbrike kogu ning raamatukogu ja Eesti Postiga seonduvat.

2009. aastal kinkis Anu Raud ERMile Heimtali muuseumi koos selle kogude ja hoonetega. Heimtali muuseum oli asutatud 1987. aastal kohaliku kogukonna poolt piirkonna etnograafiliste esemete ja tööriistade ning kooliloo jäädvustamiseks ja tutvustamiseks. 1994. aastal sai muuseumi omanikuks Anu Raud, kes tõi muuseumi juurde oma rikkalikud rahvakunstikogud.

2013. aastal anti ERMile üle Elvas asunud ja likvideeritud Tartumaa Muuseumi kogud.

2016. aastal avati muuseumi uus hoone, mis mahutab endasse nii kaasaegsed hoidlad, näitusepinnad kui ruumid erinevate kultuuriürituste korraldamiseks.

Muuseumikogu (seisuga 31.12.2020)

	Kogu nimetus	Kogu suurus	Kirjeldatud infosüsteemis	Digifail/-kujutis
ERM				
Esemekogud	A-kogu	106060	78488	95403
	B-kogu	10 004	2850	6822
	C-kogu	3158	1175	1848
	D-kogu	21242	7249	13467
	K-kogu	1606	1606	1464
Arhiivikogud	Etnograafiline Arhiiv (EA)	941	940	173
	Topograafiline Arhiiv (TA)	1122	1073	386
	Sanitaar-topograafiline Arhiiv (STA)	370	370	-
	Korrespondentide Vastuste Arhiiv (KV)	55738 kaastööd (1473 köidet)	13682	1
	Arhiivkogu	33 fondi (7157 säilikut)	3008	99
	Etnograafiliste jooniste kogu (EJ)	23742	4873	22820
	Postkaardikogu	8 fondi (2171säilikut)	1823	1908
Fotokogu	Fotokogu (Fk)	354009	204820	200430
Audiovisuaalsed kogud	Filmiarhiiv	324	171	320
	Videoarhiiv	1589	1008	833

	Fonoteek	629	536	625
Postimuuseum	Postiajaloo kogu	52558	20595	865
	Ümbrikute kogu	13 fondi (8979 säilikut)	-	-
	Markide kogu	14462	14453	2065
	Esemekogu	1624	1554	125
	Templikogu	11835	11835	7691
	Arhiivkogu	12 fondi (3188 säilikut)	14	-
	Fotokogu	29673	-	-
	Raamatukogu	4718	-	-
Heimtali Muuseum	Esemekogu	1792	1674	1759
	Fotokogu	682	666	675
	Arhiivikogu	1469	1463	2
Tartumaa Muuseum	Fotokogu	24247	13	2062
	Zooloogiline kogu	245	2	220
	Geoloogiline kogu	554	93	553
	Arheoloogiline kogu	2790	1687	72
	Arhiivkogu	10	1	1
	Esemekogu	5776	1165	1552
	Kunstikogu	1673	1479	1294
	Videokogu	2	-	-
	Fonoteek	-	-	-

Muuseumikogu toetavad kogud

ERM	Raamatukogu	38783		
	Autoriõiguseta filmid	204		
	Esemekogu abimaterjalid	1430		
	Kasutuskogu	37		

Muuseumi struktuur ja toimetehhanismid

ERMi 7 osakonnas töötab (seisuga 01.11.2020) 133 täis- ja osalise koormuse töötajat: kantseleis, avalike suhete teenistuses ja haldusteenistuses 27, kogude osakonnas 18, konserveerimisosakonnas 16, teadusosakonnas 16, hariduskeskuses 8, müügi- ja teenindusosakonnas 31 ja Heimtali muuseumis 4 töötajat.

ERM asub Tartus Raadil: peamaja aadressil Muuseumi tee 2 (sh osa esemekogudest, arhiiv, raamatukogu, fotokogu, uurimis- ja lugemissaal, konserveerimislaborid, näituste ja ürituste ruumid), ja Raadil Narva mnt 177 (sh puidukogud, konserveerimislaborid). ERMil on üks filiaal - Heimtali koduloomuuseum Viljandimaal, kus on püsinäitus, vahetuvate näituste pinnad ja muuseumikogud.

Kogude täiendamise, korrastamise ja kättesaadavaks muutmise eest on vastutus jagatud järgnevalt:

- Kogude täiendamine (analüüs, vajadus, planeerimine): teadus- ja kogude osakond
- Kogumise läbiviimine: teadus- ja kogude osakond
- Infosüsteemid (MuIS, ESTER, Eesti artiklite andmebaas ISE), digiteerimine: kogude osakond, fotolabor, filmi- ja videostudio
- Hoiustamine, säilitamine: kogude osakond, säilitus- ja konserveerimisosakond
- Kogu kasutatavus: kogude osakond (uurijate teenindamine, näituste ja trükiste koostamine), teadusosakond (uurimuste, näituste ja trükiste koostamine), näituse- ja muuseumiõppe osakond (näituste koostamine, haridusprogrammid)

ERMi nõukogu on ERMi juures asuv 9 liikmeline nõuandev kogu, mis aitab kaasa ERMi laiapõhjalisele ja ühiskonna vajadustest tulevatele arengule ja selle ülesanne on hinnata ERMi püstitatud ülesannete ja arengute asjakohasust, vajalikkust ja tulemuslikkust. Nõukogusse kuuluvad seotud asutuste ja institutsioonide esindajad ja koosseis kinnitatakse kultuuriministri käskkirja alusel viieks aastaks.

Muuseumi koostöövõrgustik

- ERMi kirjasaatjate võrk.
Loodud 1931, koondab muuseumi vabatahtlikke abilisi, kes koguvad andmeid erinevate muuseumi poolt koostatud küsimuskavade alusel ja täiendavad muuseumi arhiivi eluloolise või etnograafilise teatmematerjaliga. Kirjasaatjate kaastööd on koondatud korrespondentide vastuste arhiivi.

- ERMi pildisaatjate võrk.
Loodud 2007, tegutseb elektroonilises keskkonnas Pildiait. Eesmärgiks on kaardistada Eestis toimuvaid sotsiokultuurilisi muutusi, jäädvustades vabatahtlike pildisaatjate abiga fotode abil igapäevaelu Eestis ja täiendada ERMi fotokogu.
- ERMi Sõprade Selts.
Loodud 1994, eesmärk on aidata kaasa ERMi tegevusele ja eesti ning teiste soomeugri rahvaste ja Eestis elavate rahvusrühmade rahvakultuuri säilitamisele, uurimisele ja tutvustamisele. Selts korraldab konverentse, ettekandekoosolekuid, teabepäevi, näitusi, rahvakalendri tähtpäevi tutvustavaid üritusi, õppereise ajaloolistesse ja kultuuriloolistesse paikadesse ning annab välja trükiseid.
- ERMi Postimuuseumi Sõprade Selts
Loodud 1997, eesmärgiks on aidata täiendada Postimuuseumi kogusid, toetada Postimuuseumi näituste korraldamisel, vajadusel jagada filateeliaalaseid teadmisi.
- ERMi Heimtali Muuseumi Sõprade Selts
Loodud 1997, eesmärgiks on nõu ja jõuga toetada muuseumi püsimajäämist ja arengut.
- Eesti Muuseumiühing
Loodud 1988. aastal väärtustamiseks kultuuripärandi säilitamise ja kaitsmisega tegelevate professionaalide tööd muuseumides.
- Eesti muuseumid
ERM teeb koostööd kõigi Eesti muuseumidega. Vastastikku laenutatakse museaale näitustele.
- Baltic Heritage Network
Organisatsioon koondab informatsiooni Balti diasporaa kultuuripärandi leidumuse ja sellealase tegevuse kohta. Kaasatud on välisbalti, asukohamaade ja Baltimaade arhiivid, raamatukogud ja muuseumid, mälu- ja teadusasutused, diplomaatilised ja kultuuriinstitutsioonid (seltsid, organisatsioonid), aga ka üksikisikuid, kes hoolivad Balti diasporaa ajaloo- ja kultuuripärandi säilitamisest.
- Eesti Rahvakunsti- ja Käsitöö Liit
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit väärtustab, hoiab ja arendab paikkondlikke eripärasid arvestades rahvuslikke käsitöötraditsioone kui kultuurinähtust ja elatusallikat.
- Eesti Konservatorite ühing
Koondab erinevates muuseumides, arhiivides, raamatukogudes ja eraettevõtetes töötavaid konservatoreid, restauraatoreid, säilitusspetsialiste ja vastavate erialade õppejõude. ERMis töötavatele konservatoritele loob ühing võimaluse laiemaks erialaseks kompetentsiks ja suhtluseks kolleegidega
- Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia ja Kultuuriteaduste Instituut

Muuseum on üliõpilastele õppeülesannete täitmisel allikaliseks baasiks ja pakub võimalust õppepraktikate sooritamiseks. Üliõpilased osalevad muuseumi välitöödel ja aitavad kaasa muuseumi kogude täiendamisele.

- Tartu Kõrgem Kunstikool ja Tartu Kunstikool, Eesti Kunstiakadeemia
Muuseum on (üli)õpilastele õppeülesannete täitmisel allikaliseks baasiks ja pakub võimalust õppepraktikate sooritamiseks.
- Maailmafilmi Ühing
Eesti Rahva Muuseum korraldab koostöös Maailmafilmi Ühingu alates 2004. aastast ühiselt antropoloogiliste dokumentaalfilmide ja visuaalkultuuri festivali Maailmafilm, mis mõtestab ja tutvustab ka audiovisuaalse dokumenteerimise temaatikat läbi visuaalse antropoloogia prisma.
- Raamatukogu vahetuspartnerid
Loodud 1925. aastal, mil seoses ERMi I aastaraamatu ilmumisega tekkis võimalus hakata trükiseid vahetama teiste teadusasutustega nii kodu- kui välismaalt. Raamatukogusse saabub aasta jooksul vahetusena ca 70 monograafiat ja perioodika aastakäiku, vastu saadetakse ERMi trükiseid. Seisuga 31.12.2019 kuulub raamatuvahetuse partnerite hulka 30 asutust välismaalt ja 4 Eestist.
- Soome: Museovirasto.
Kogemuste vahetamine, stažeerimine, Museovirastol on ERMi kirjasaatjate võrguga sarnane kogumistöö.
- Venemaa: Venemaa Teaduste Akadeemia Uurali osakonna Udmurdi Instituut (Iževsk, Venemaa); Venemaa Etnograafia Muuseum (Peterburi; Venemaa); Komi Vabariigi Rahvusmuuseum (Sõktõvkar, Venemaa)
Kogemuste vahetamine, stažeerimine, välitööde korraldamine, soome-ugri kultuuride uurimine ja populaariseerimine

Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ja dokumendid

ERM juhindub oma tegevuses seadustest, Vabariigi Valitsuse määrustest ja korraldustest, kultuuriministri määrustest ja käskkirjadest, teistest õigusaktidest ning kehtivast põhimäärusest.

Seadused

Muuseumiseadus, Arhiiviseadus, Arhiivieeskiri, Autoriõiguse seadus, Avaliku teabe seadus, Digitaalallkirja seadus, Isikuandmete kaitse seadus, Riigivaraseadus, Raamatukogude seadused, Relvaseadus

Määrused

ERMi põhimäärus, Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord, Museaali ja muuseumisse kauemaks kui aastaks hoiule võetud asja märgistamise ja säilitamise kord, Muuseumide andmekogu asutamine ja põhimäärus,

Kultuuriministeeriumi hallatavaks riigiasutuseks oleva riigimuseumi põhitegevusega seotud tasuliste teenuste loetelu

Arengukavad ja juhendid

Tegevuskava „Kultuuripärandi digiteerimine 2018-2023“, ICOMi muuseumide eetikakoodeks, Rahvusarhiivi juhendid

ERMi põhitegevust reguleerivad asutusesised dokumendid:

ERMi arengukava 2021-2025, Kogude korralduse põhimõtted 2021-2025, Uurimissaali kasutamise kord, Raamatukogu kasutamise kord, MuISi kirjeldamise juhendid, Ametijuhendid.

2 Muuseumikogu täiendamine

Kogumise eesmärk

ERM on uurimis- ja haridusasutus ning Eesti suurim etnoloogiakeskus, mille ülesanne on Eesti mineviku ja tänapäeva, Eesti diasporaa, soome-ugri rahvaste ja Eestis elanud ja elavate rahvusrühmade, kultuuri kajastava ainese kogumine, säilitamine, uurimine ja tutvustamine. ERMi kogumistöö lähtub muuseumi teaduslikust profiilist, käimasolevatest uurimisprojektidest ja koostatavatest näitustest. Muuseumi kogumistegevus ning uute teadmiste loomine ja vahendamise lähenemisparadigma põhineb antropoloogilisel kultuuri mõistmisel ning tugineb kolmele kesksele printsibile:

- **Keskmes on inimene.** Keskpunktis on inimene kui kultuuriline ja sotsiaalne indiviid oma aja ühiskonnas. Kogumistöö peaks hõlmama inimest nii üksikisiku kui ka rühma liikmena, nii oma elukeskkonna rajajana kui kajastama tema suhtumist ümbritsevasse looduslikku keskkonda. Olulisel kohal on seejuures argikultuuri ehk igapäeva elu mõiste, kus rõhuasetus on inimeste kultuuri loovate ja tõlgendavate argipraktikate analüüsimisel ja dokumenteerimisel.
- **Levik ja mitmekesisus.** Tehtav kogumistöö peaks nii palju kui võimalik peegeldama sotsiaalseid ja kultuurilisi identiteete, soo- ja põlvkonnapõhiseid, samuti geograafilist varieerumist erinevatel aegadel. Tähelepanu all on ka erinevad elustiilid ja elulaadid; piirkondlike, osakultuuriliste, aga ka personaalsete identiteetide väljendused ning sotsiaalsed ja kultuurilised protsessid nii tänapäeval kui ka minevikus.
- **Seosed, kontekstualiseeritus ja protsessipõhisus.** Muuseumi tegevus, sealhulgas kogumistöö, peaks kaasa aitama seoste ja erinevate perspektiivide loomisele läbi aja ja ruumi ning asetama indiviidi kogemused seostesse, mis räägivad ümbritsevast ühiskonnast. Kaasaja inimeste kõnetamine kogude toel on seejuures samavõrd oluline kui kultuuri dokumenteerimine tuleviku vajadustest lähtuvalt.

Ühiskondlikust vaatepunktist on kogumisvajaduste sõnastamisel keskseks märksõnaks moderniseerumine ja globaliseerumine. Ajalises mõttes keskendub kogumistegevus 20.

sajandile ja kaasajale. Prioriteetsete alamvaldkondade raames kogutakse nii materiaalselt kui ka vaimset kultuuri. Keskmes on seejuures argikultuuri kajastava ainese kogumine:

- *Kultuuri- ja elulaadi muutus:* globaliseerumine, infotehnoloogilised muutused, mobiilsed elulaadid; linnaline elukeskkond; muutused aja kasutuses ja pereelus; põlvkonnad ja põlvkondlikud kogemused; argirõivastus
- *Kodu ja elukoht:* kodu sise- ja väliskeskond; kodukultuuri muutumine; toidukultuur; tehnilised uuendused; välised mõjutused (nt kampaaniad)
- *Privaatse ja avaliku sfääri suhe:* töö- ja töökoht, eritähenduslik rõivastus (ameti-, töö-, vormirõivastus); ametiasutused, teenindav sfäär; kodanikuühiskond
- *Sotsiaalsed ja kultuurilised rühmad:* etnilised ja rahvusvähemused; sotsiaalsest identiteedist lähtuvad; religioonist lähtuvad; kogukonnad
- *Kombed, traditsioonid:* aastaring; inimese eluring ja tähtpäevad; üldrahvalikud ja kogukondlikud kombed ja traditsioonid; pärandiloome; rahvarõivad ja nende stiliseeringud
- *Eesti diaspora:* Eesti kogukondade argielu minevikus ja tänapäeval; etnilise identiteedi säilitamine ja muutumine
- *Uurali kultuurid:* traditsiooniline kultuur; sotsiokultuuriline muutus; rahvuslikud ja religioossed liikumised

Kaasaegse muuseumi ülesandeks on olla dialoogis ühiskonnaga. Indiviidide ja kogukondade kultuurilise osaluse ning kaasamise printsiipe peetakse silmas ka kogumistöö planeerimisel. ERMi traditsioon kaasava kogumise osas ulatub juba muuseumi algusaegadesse, selle näiteks on ERMi Kirjasaatjate võrk ning Pildisaatjate võrk. Kaasajal rakendatakse kaasavat kogumist uutelt viisidelt, suhestades ennast teadlikult konkreetsete kogukondadega, pöörates tähelepanu nn igapäevaelule, näiteks fotokogu või AV-kogu täiendamisel. Muuseumil on eraldi näitusesaal osalusprojektidele, mis toimib ka kogude täiendamise ja arendamise platvormina ja mis toetab kogukondade (eri)vajadusi.

Kokkupuutepunktid samas ainevaldkonnas tegutsevate muuseumitega

Sarnases valdkonnas tegutsevad Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Vabaõhumuuseum ja Eesti Põllumajandusmuuseum, väljaspool Eestit tegutsevatest muuseumidest on olulisel kohal koostöö Väliseesti Muuseumiga Torontos.

Eesti Ajaloomuuseumi põhiülesanne on eesti rahva, maa ja riigi ajalooga seotud materjalide kogumine, säilitamine, uurimine, vahendamine ning eksponeerimine hariduslikel, teaduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel (EAM Põhimäärus). Ajaloomuuseumi kogumispoliitika üheks põhimõtteks on Eesti-kesksus s.t. muuseum kogub nii Eestis kasutatud, toodetud kui ka Eestiga seotud materjale. Teine põhimõte puudutab Eesti riigis elanud ja elavate rahvaste kultuuripärandi jäädvustamist. Eesti Ajaloomuuseumi orienteeritus Eesti poliitilisele ajaloole ning riiklike institutsioonide tegevuse jäädvustamisele, jätab ERMi kanda peamiselt argielu dokumenteerimise.

Vabaõhumuuseumi peamine eesmärk on maa-arhitektuuri kollektioneerimine ja uurimine, muuseum uurib, kogub, säilitab ning tutvustab maa-arhitektuuri ja elu-olu arengut iseloomustavaid esemeid, fotosid, filme, videomaterjale, jooniseid, dokumentaalmaterjale, teatmematerjale ning kunstiteoseid (EVM Põhimäärus). Eesti Vabaõhumuuseumi ning ERMi koostöö maa-arhitektuuri uurimisel tugineb peamiselt ERMi Etnograafiliste jooniste kollektsiooni kasutusele ning koostööprojektidele selle raames.

Eesti Rahva Muuseumil on samuti kokkupuutepunkte paikkondlike kultuurilooliste muuseumidega, samuti muutub järjest olulisemaks koostöö omakultuuride muuseumidega nagu Seto Talumuuseum, Rannarootsi Muuseum jt sarnased muuseumid. ERMi omakultuuride osakond koordineerib ühiseid näituseprojekte maakonnamuuseumide ning teiste omakultuuride muuseumidega, keskendudes peamiselt kultuurilise mitmekesisuse toetamisele.

Sõltuvalt paiknemisest Lõuna-Eesti regionaalses keskus Tartus, jääb oluliseks koostöö Tartu Linnamuuseumi ja selle filiaalidega ning Tartu Ülikooli Muuseumiga.

Kogu täiendamise üldpõhimõtted

Museaalid jõuavad muuseumi teadus- ja näituseprojektide ning uurimistöö raames toimuva kogumistöö tulemusena, aga ka annetuste, deponeerimise, ostmise, pärandamise või kinkimise tulemusel.

Muuseum lähtub oma kogumistöös järgmistest põhimõtetest:

- Muuseum keeldub annetuste, kingituste, pärandi, likvideeritavate asutuste või teiste muuseumide tervikkogude vastuvõtmisest, kui see ei vasta muuseumi profiilile, missioonile või kogumispoliitikale.
- Muuseum ei võta vastu annetusi, kingitusi või pärandit, kui selle üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus muuseumi ja selle külastajate pikaajaliste huvidega.
- Muuseum ei omanda materjali, mida ei ole võimalik nõuetekohase hoolsusega (s.t puuduvad füüsilised tingimused ja/või rahalised ressursid) kataloogida, säilitada, hoiustada või eksponeerida.
- Muuseum arvestab teiste sama piirkonna või sarnase profiiliga muuseumide kogumispoliitikatega, et vältida dubleerimist ning ressursside raiskamist.
- Muuseum ei kogu esemeid või materjali, millised on kogudes küllaldaselt esindatud.
- Muuseum ei omanda materjali, mis on omandatud ebaseaduslikult Eestis või teises riigis või on ebaseaduslikult teisest riigist välja viidud. Enne kultuuriväärtusega asja omandamist selgitab muuseum välja asja päritolu.
- Muuseum ei omanda bioloogilist ega geoloogilist materjali, mis on kogutud, müüdnud või muul viisil edastatud vastuolus Eesti või mõne muu riigi kohaliku, riikliku, regionaalse või rahvusvahelise looduskaitse- või loodusmälestiste kaitse seaduse või kokkuleppega.
- Muuseum eelistab kogumisel komplekte ja kooslusi ning detailsete legendidega (valmistamise, omandamise ja kasutamise lood) materjale.

Kogu täiendamise sisulised kriteeriumid

Muuseum hindab kogudesse vastuvõetavaid museaale lähtuvalt vajadusest kas kollektsioonide või üksikobjektidena lähtuvalt järgmistest põhikriteeriumidest:

- **ajalooline väärtus.** Kas objekt on seotud konkreetse inimese, paiga, sündmuse või tegevusega? Mida see jutustab mõne ajaloolise protsessi, temaatika või eluviisi kohta? Kas/kuidas objekt aitab paremini ajalugu mõista?;
- **teaduslik või uurimuslik väärtus.** Kas teadlastel on tänapäeval või tulevikus huvi objekti põhjalikumalt uurida? Kas see täiendab juba kogudes olevat samalaadset materjali

- uudsest aspektist ja/või võimaldab senist materjali paremini seostada ning tõlgendada?;
- **iseloomulikkus/tüüpilisus.** Kas see on teatud liiki objektide, tegevuste, eluviisi või ajalooajalooperioodi tüüpiline näide? Kas see on oluline teatud sotsiaalse grupi või osakultuuri seisukohalt, nende hinnangul väärtuslik või eriline?;
- **sotsiaalne või vaimne väärtus.** Kas objektiga on seotud mingid uskumused, ideed, lood, kombed, tavad, mis on tänapäeval või olid minevikus olulised teatud kogukonna või inimgrupi jaoks?

Vastuvõetavate museaalide väärtuse määramisel kasutatakse koosmõjus põhikriteeriumidega järgmisi täiendavaid kriteeriume:

- **päritolu.** Kui täpselt on teada objekti omanik, kasutaja või valmistaja? Kus ja kuidas seda kasutati?;
- **rariteetsus.** Kas see on haruldane, ebatavaline või erakordselt hea näide teatud objektist? Kas see on erakordselt hästi dokumenteeritud, võrreldes teiste samalaadsete objektidega?;
- **esteetiline väärtus.** Kas objekt on meisterlikult valmistatud või on suurepärase näide teatud oskustest? Kas see on hea näide stiilist, disainist, kunstivoolust või mõne kunstniku loomingust? Kas see on originaalse või innovatiivse disainiga? Kas see väljendab grupile või piirkonnale iseloomulikku loomingulisust?;
- **seisund, terviklikkus.** Kas objekt on hästi säilinud, töökorras? Kas see on säilinud ilma tahtlike või juhuslike muudatusteta, mis takistaksid tema tajumist originaalina? Kas objekti kulumine annab informatsiooni kasutuse, kasutusviisi ja kultuuri kohta? Kas muutused ja nendega seotud lood on uurimise ja eksponeerimise seisukohalt huvipakkuvad?;
- **kasutatavus.** Kas objekti abil on võimalik interpreteerida sündmusi, kogemusi, inimesi jne ning tuua välja nende erinevaid aspekte? Kas see aitab muuseumil jutustada mingit lugu? Kuidas seostub muuseumi näituste kavaga ja/või haridusprogrammidega?

Kogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

2.1 Esemekogud

2.1.1 EESTI KOGU (ERM A)

Uurimisseis

Kogu on minimaalsete andmetega sisestatud infosüsteemi MuIS, kirjeldamine toimub järjepidevalt. Kuni koguni A 850 on museaalid lisaks kirjeldatud käsikirjalises peakataloogis. Kogu on uurimisallikaks erineva tasemega uurijatele alates üliõpilastöödest kuni monograafiliste uurimusteni.

Kogu põhjal on koostatud hulgaliselt uurimusi ja populaarteaduslikke trükiseid, nagu nt: I. Manninen *Eesti rahvariiete ajalugu* (1927, uuendatud trükk 2009), I. Manninen *Die Sachkultur Estlands*, I-II (1931-1933), H. Kurrik *Eesti rahvarõivad* (1938), *Eesti rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult* (1957), T. Habicht *Rahvapärane arhitektuur* (1977), *Rehielamu Kagu-Eestis 19. sajandi teisel poolel* (1961) ja *Eesti saun* (1972, 2.tr 2008), K. Konsin *Silmkoeesemed* (1972) ja *Kudumid* (1979), A. Moora *Eesti talurahva vanem toit I-II*

(1980, 1991, 2.tr 2007), *Eesti rahvarõivad* (1981, uuendatud trükk 2015), T. Vöti *Talutoa sisustus* (1984) ja *Õllekannud* (1986), E. Astel *Eesti vööd* (1998), *Pulmawärk* (2005), *Eesti rahvapärased hõbeehded* (2014), *Rahvapärased õllekannud ERMi kogust* (2014), A. Praakli *Eesti kindad ilma laande laiali* (2009) ja *Eesti sokikirjad ilma laande laiali* (2010), R. Piiri *Eesti kampsun Eesti Rahva Muuseumi kogudest* (2013), *Suur kindaraamat: Eesti kihelkondade mustrid* (2013) ja *Vana-Tartumaa rahvarõivad* (2014), *Naiste ülevisked rahvarõivaste juurde* (2019) P. Rand *Eesti kirivööd* (2013), V. Reeman *Sõbast seinavaibani* (2014), E. Värv *Neidude peakatted rahvarõivaste juurde* (2017), K. Loite *Virumaa rahvarõivad* (2017).

1970. aastatel ilmus muuseumi kogusid tutvustavate kataloogide sari (*Eesti mänguasjad, Eesti ehted, Eesti kalapüügiriistad, Trükipakud, Eesti rahvapärased vaibad, eesti talupoja toolid*), 2000. aastatel koostöös Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liiduga sari rahvakultuurist (*Talulaste mänguasjad, Õlest vakad ja karbid, Eesti talurahva ülerõivas 19. sajandil, Ehtimine, Helmekeed, Kasetoht tarbeesemena, Tikitud soovid ja õpetussõnad* jt). Paljudes ERMi aastaraamatuartiklites (nr 1-57) on käsitletud Eesti esemekogusid.

Kogu on peamiseks allikaks näituste koostamisel. Muuseumi uues hoones on Eesti kultuuriloo püsinäitus *Kohtumised* (2016). Viimaste aastate suuremad ajutised näitused on olnud: Euroopa maitsed. Räägime kartulist (2011), Ostupalavik. Tarbimiskultuur Eestis 1990.-2000. aastatel (2012), Kirglik Leopold Johannes Gahlnbäck (2013), 1944. Meri läände. Mälupildid suurest põgenemisest (2014), # Niisama linnas (2014), Rahvarõivas on norm. Igal aastaajal (2017), Külatänavalt punasele vaibale. 100 aastat rahvuslikku moodi (2017), Isetehtud Eesti (2018)

Kogu kirjeldus

Kogu loomine algas kohe muuseumi asutamise järel. Vanem osa sisaldab eelkõige etnograafilisi esemeid, millest suur osa on kogutud enne Teist maailmasõda toimunud ekspeditsioonide käigus. Tegemist on Eesti suurima ja rikkalikuma traditsioonilist rahvakultuuri kajastava esemekoguga, millesse kuuluvad esemed Eesti kõigist kihelkondadest. Viimastel aastakümnetel on kogu täienenud eelkõige Eesti Vabariigi, nõukogude perioodi ja kaasaja materjalidega, mis on olnud ERMi uurimis- ja näitusetevõtte põhisuundadeks. Suurimateks esemegruppideks on: rahvariided, rõivad, jalanõud, ehted, käsitööriistad, õllekannud, sööginõud, põllutööriistad, vaibad, kodutekstiilid jne.

Täiendamise põhimõtted

Kogusse võetakse vastu välitööde, teadus- ja uurimisprojektide ning näituste ettevalmistamise käigus kogutud esemeid. Üksikisikute ja organisatsioonide poolt pakutavaid materjale võetakse vastu ainult juhul, kui nende poolt pakutavad esemed on kooskõlas muuseumi kogumispoliitikaga.

Täiendamisvajadus

Eesti kogu täiendamine jätkub nii planeeritud kui ka nn juhukogumisena (muuseumile pakutavad või muul viisil huviorbiiti sattuvad esemed ja esemekooslused). Laiemate valdkondadena on muuseumi prioriteedid sõnastatud eelpool ka üldteemadena: kultuuri- ja elulaadi muutus, kodu ja elukoht, privaatse ja avaliku sfääri suhe, sotsiaalsed ja kultuurilised rühmad, kombed ja traditsioonid, Eesti diasporaa

Kõiki neid valdkondi täiendatakse võimalusel ka esemete abil. Lisaks üldteemadele dikteerib lähiaastate kogumistöö spetsiifilisema fookuse ERMis kehateemalise näituse ettevalmistamine (inimkehaga seotud arusaamad ja kujutlused nüüdis- ja mineviku-Eestis).

Eraldi keeruka valdkonna moodustab kaasaja argikultuuri kogumise vajadus, eriti esemed, mis annaksid edasi domineerivat argikultuuri kihistust – tarbimiskultuuri.

2.1.2 SOOME-UGRI KOGU (ERM B)

Uurimisseis

Kogu on minimaalsete andmetega sisestatud infosüsteemi MuIS, kirjeldamine toimub järjepidevalt. ERMi soome-ugri kogu ja soome-ugri aladele toimunud välitööde põhjal on koostatud uurimusi ja populaarteaduslikke trükiseid, nagu nt: Aleksei Peterson *Udmurdi vana rahvakunst* (1997), Aado Lintrop *Udmurdi usund* (2003), *Pulmawärk* (2005), Marleen Nõmmela *Etnograafiks kujunemine: Gustav Ränga välitööpraktika 1920. aastatel* (2007), *Auasi. Eesti etnoloogide jälgedes* (2008), Edgar Saar *Põhjarahvaste rahvarõivad 20. sajandi viimasel veerandil* (2008) ja *Põhjahantide kodune tarbevara ja selle ornament 20. sajandi viimasel veerandil* (2012). Uues hoones avati soome-ugri püsinäitus Uurali kaja (2016). Viimaste aastate ajutised ja rändnäitused on olnud: AUASI. 80 aastat Hõimurahvaste osakonna avamisest Raadil (2008), Karu, Õ ja Joškin kot (2014), Soomeugri ja samojeedi rahvad (2015), Ajanihe: udmurdi noorte palvused 1993/2017 (2018), Jahirajad: küttimine sürjakomide maailmavaates ja igapäevaelus (2020)

Kogu kirjeldus

Soome-ugri rahvaste esemekogu hakkas kujunema juba ERMi tegutsemise esimestel aastatel üksikute soome-ugri aladel tegutsenud haritlaste poolt annetatud kingitustest ning alates 1920. aastast plaanipäraselt korraldatud kogumisretkede ja uurimistöö tulemusena. 1960. aastatest muutusid kompleksed soome-ugri ekspeditsioonid regulaarseks ning tänaseks päevaks on ERMi kogudesse laekunud rohkem kui 180 soome-ugri ekspeditsiooni materjalid – esemed, fotod, etnograafilised joonised, käsikirjalised dokumendid, filmi- ja videolindid.

Esemekogud sisaldavad eelkõige etnograafilisi esemeid rahvariiete, tööriistade ja elamusisustuse näol. ERM-is juba esimestel tegutsemisaastatel välja kujunenud traditsiooni kohaselt koguti tööriistu ja tarbevara varemalt eelkõige rahvakunsti seisukohast lähtudes ning alates 1960. aastatest hakati koguma ka igapäevase olustikuga seotud esemeid.

Alates 1990. aastate algusest on ERMi soome-ugri uurimistöö olnud peamiselt projektikeskne, uuritakse soome-ugrilasi tänapäeva sotsiokultuuriliste protsesside ja muutuste kontekstis; samas keskendutakse ka kogude jõukohasele täiendamisele.

Täiendamise põhimõtted

Soome-ugri esemekogu juurdekasv on väike, kasvamine toimub eelkõige foto- ja videokogus. Esemekogu täiendatakse üksikute ekspeditsioonidelt kaasa toodud ja eraisikutelt annetuste või ostudena saadud esemetega.

Täiendamisvajadus

Soome-ugri rahvastega seotud esemete kogumine on viimasel ajal muutunud peaaegu olematuks, siiski hõimurahvaste kogude pidev täiendamine ning esinduslikumaks muutumine peab jääma muuseumi üheks prioriteediks. Kogumise lähtub kahest suunast:

1. planeeritud kogumine. Esemeid kogutakse kas välitöödel soome-ugri aladele või seoses muuseumi uurimisteamadega;

2. juhuslik kogumine: annetuste ja müügiks pakutavate esemete/kogude puhul eelistatakse (legendi olemasolul)

- tervikkomplekte (nt. rahvarõivad, fotoseeria) üksikesemele, kindla ajastu ja piirkondliku päritoluga esemeid
- tänapäeva kultuuri ja rahvusliikumisega seotud sümboleid ja esemeid
- tuntud inimestega seotud esemeid
- tunnustatud meistrite rahvuslikel ainetel valmistatud teoseid (sh ka uued asjad, nn „esinduslikud“ ja ainulaadsed)
- laste ja meeste riided (traditsioonilised)

Üldjuhul ei koguta: üksikesemeid, millel puudub legend (rahvusgrupp, kohalik nimetus, piirkond, ajastu, info eseme valmistamise, kasutamise või sümboolse tähenduse kohta oma kultuuris)

2.1.3 [MAAILMA RAHVASTE KOGU \(ERM C\)](#)

Uurimisseis

Kogu on minimaalsete andmetega sisestatud infosüsteemi MuIS.

Ilmunud on ülevaated: *Näitus „Aafrika rahvad“: näituse juht* (1961), И.Н.Голованова, З.Л.Пугач. Африканские коллекции братьев Соломенцевых в Тарту. - *Africana : Африканский этнографический сборник*, 10 (Труды Института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая, 103) (1975).

Kogu baasil on koostatud näituseid: Traditsiooniline loovus Lääne-Aafrikas (2004), Saage tuttavaks: A.Th.v.Middendorff (2005), Ei saa me läbi Lätita (2008)

Kogu kirjeldus

Võõrrahvaste kogud said alguse ÕESI poolt üleantud esemetest, samuti misjonäride ja maadeuurijate annetustest. Viimased sisaldasid peamiselt Siberi rahvaste, kuid ka Hiina, Aafrika ja teiste rahvaste esemeid. 1937. aastal saadi eesti esemete vastu Berliinis asuvast *Museum für Völkerkunde*'lt Austraalia, Okeania ja Aafrika rahvaste asju. Nõukogude ajal täienes kogu juhuslikult kogunevate NSVL rahvaste esemetega. Viimane suurem täiendus kogusse on väliseestlase Rjurik Golubjatnikovi poolt muuseumile annetatud Guatemala tekstiilide kogu.

Täiendamise põhimõtted

Kogu täieneb peamiselt tänu eraisikutest annetajatele ja kollektsionääridele, kes reisiselt eksootilisi esemeid kaasa toovad.

Täiendamisvajadus

Kogu täiendamine ei ole hetkel aktiivne, lähtudes pigem muuseumivälisest pakkumisest. Üheks sisendi andjaks on turism, aga ka Eesti teadlaste (sh antropoloogide) rahvusvahelist mõõdet omav uurimistöõ, millega kaasnevad reisiselt kaasa toodud kultuuriväärtuslikud esemed.

2.1.4 [KULTUURILOOLINE KOGU \(ERM D\)](#)

Uurimisseis

Kogu on minimaalsete andmetega sisestatud infosüsteemi MuIS. Kogus olevaid esemeid kasutatakse näituste koostamisel samavõrd aktiivselt kui eesti esemekogu. Ilmunud on trükised: *Kunsti- ja kultuuriloolise osakonna juht* (1923, 1924), *E.R.M. kunsti- ja kultuuriloolise osakonna väljapanekute nimestik* (1927), E. Vende *Relvakogu juht* (1941).

Kogu kirjeldus

Kultuurilooliste esemete kogusse koondati algselt mõisa- ja linnakultuuriga seonduvad esemed. 1940. aastail lisandusid likvideeritud Eesti Vabariigi aegsete organisatsioonide, sõja ajal hävinud juudi sünagoogi, sõjaväe jm materjalid. Nõukogude ajal hoiti Eesti Vabariigi sümbolikat kandvaid lippe, vappe ja muid esemeid, mis nõukogudeaegse arusaama järgi tulnuks hävitada või erifondi sulgeda.

Täiendamise põhimõtted

Tänapäeval täieneb kogu peamiselt esemetega, mis kajastavad indiviidide kuuluvust organisatsioonidesse ja nende ametkondlikku tegevust.

Täiendamisvajadus

Kultuuriloolise kogu täienemine on võrdväärselt oluline Eesti kogu jooksva täiendamisega. Kui esimese fookus on pigem argikultuursel indiviidi elukogemuse jäädvustamisel, siis kultuurilooline kogu on oluline just indiviidide ja institutsioonide suhete dokumenteerimiseks.

2.1.5 [KUNSTIKOGU \(ERM K\)](#)

Uurimisseis

Kogu on sisestatud ja kirjeldatud infosüsteemis MuIS.

Teaduslikult on kogud läbi töötanud 1980. aastatel kunstiteadlane Virve Hinnov: Eesti Rahva Muuseumi kunstikogu (EM aastaraamat, 1984). Ilmunud on album „*Minu mood tuleb tagasi...*“: Karin Grabby-Matthiessen-Baritsch (2014), samuti on trükitud mitmesuguseid postkaarte.

Kogu alusel on koostatud näituseid: *Minu mood tuleb tagasi...* -- Karin Grabby Mathiessen Baritschi mood ja moejoonised 1940.-50. aastatest (1995), *Maarahvas Balti-Saksa kunstis* (2007). Kogus leiduvaid rahvariideid kujutavaid teoseid ja Tartu vaateid kasutatakse eelkõige illustreeriva materjalina mitmesugustes uurimustes ja trükistes.

Kogu kirjeldus

Kunstikogu täiendamine toimus paralleelselt etnograafilise ainese kogumisega kuni 1940. aastani. Eriti jõudsalt täienes kogu aastatel 1939-1940, kui lahkuvad baltisakslased jätsid muuseumile ka arvukalt baltisaksa kunsti, kokku ligi 600 teost. 1940.-50. aastatel jaotati suurem osa kunstikogust kahe kunstimuuseumi vahel, Tallinna Riikliku Kunstimuuseumi ja Tartu Riikliku Kunstimuuseumi. ERMi tänane kunstikogu täidab etnoloogia illustreerija rolli ning sisaldab peamiselt Tartut ja Tartu ümbruskonna mõisaid kujutavaid graafilisi lehti, jooniseid ja akvarelle, samuti rahvarõivaid ja rahva eluolu kujutavaid töid. 1990. aastate keskel lisandus ligi 500 Karin Grabby-Matthiessen-Baritschi moejoonist.

ERMi kunstikogu täidab eelkõige etnoloogia illustreerija rolli.

Täiendamise põhimõtted

Kogu täieneb juhuslikult, eelkõige erinevate muuseumile tähtpäevadeks kingitavate ja koos suuremate isikukogudega laekuvate kunstiteostega. Kirjeldamisel kasutatakse kunstiajaloolaste abi.

Täiendamisvajadus

Kogu vajab täiendamist kunstiteostega, mis paigutuvad eluviisi uurimise konteksti, näiteks harrastuskunstnike teosed ja eestlaste poolt armastatud ning taskukohane graafika, mida leidis läbi 20. sajandi paljudes kodudes. Samuti.

2.2 Arhiivikogud

2.2.1 TOPOGRAAFILINE ARHIIV (ERM TA)

Uurimisseis

Kogu on kirjeldatud MuS andmebaasis ning registreeritud TA päevikus. Kuni 1940. aastani kirjutatud päevikud on digiteeritud.

Kogu tutvustamiseks on antud välja raamatusarja *Vanavara kogumisretkedelt* (ilmunud 11 numbrit), trükis on ilmunud ka Aleksei Petersoni *Udmurdi päevikud* (2006) ja *Friedrich Kochtitsky: Päevapildiraamat* (2013) ja Indrek Jäätsu koostatud *Ekspeditsioonid läänemeresoome muinasmaale* (2019).

Ülevaateartikleid on koostatud piirkondade või perioodide kaupa (maakonnad, kihelkonnad), näit P. Õunapuu *Läänemaa enne esimest ilmasõda ERMi vanavarakorjajate pilgu läbi* (Läänemaa Muuseumi toimetistes XIII, 2010), H. Pärdi *Argielu ja rahvakultuur. Sajandialguse Saaremaa Eesti Rahva Muuseumi välipäevikuid* (Saaremaa Muuseumi kaheaastaraamatus 1993-1994), P. Õunapuu *Mis täna veel saada on, seda homme enam ei leidu!* (Akadeemia 4/2009),

Kogu kirjeldus

TA-s hoitakse kogumismatkade ehk välitööde kirjeldusi: päevikuid, reisimärkmeid ja aruandeid. Arhiiv loodi 1909. Juba muuseumi asutamise algaastal esimestel kogumismatkadel seati ülesandeks, et vanavarakoguja peab oma teekonnast aruande või päeva- raamatu kirjutama, kus kirjas kogumismatka teekond, saadud ja saamata esemed, üldised tähelepanekud olustikust, kohalikest inimestest, kommetest, rõivastusest, ehitistest, loodusest jm. Taolist printsiipi järgitakse kaasajani.

Põhiosas on päevaraamatute autoriteks ERMi töötajad, välitöödele kaasatud üliõpilased, kunstnikud ning vanavarakorjajad-stipendiaadid (näiteks muuseumi algaastatel Eesti kultuuriloost tuntud Henrik Visnapuu, Gustav Matto, Julius Kuperjanov, Nikolai Triik, Jaan Koort, Hanno Kompus, August Pulst, Gustav Vilbaste jt). Erandina on arhiivi võetud Karl Männiste päevikud aastatest 1917-1945, Leida ja Peeter Reinumägi Siberi päevik ning Arthur Sachkeri *Mein Tagebuch*.

Kogu on süstematiseeritud topograafiliselt kihelkondade ning soome-ugri rahvaste kaupa.

Täiendamise põhimõtted

Kogusse võetakse vastu vaid ERMi välitööde päevikuid, teised arhiivi laekuvad päevaraamatud võetakse arvele arhiivkogus.

Täiendamisvajadus

Kogu täiendatakse jätkuvalt ERMi välitööde ning teiste uurimisprojektide või muude etnograafiliste uuringute käigus tekkivate päevikute ja raportitega, mis aitavad kontekstualiseerida teistesse kogudesse vastu võetud allikmaterjale. Samuti on kogutav aines oluliseks allikaks uurimisdistsipliinide historiograafias, aga ka näiteks kultuurilooliselt oluliseks kujunenud uurijate isikulugude avamisel kultuurihuvilisele üldsusele.

2.2.2 ETNOGRAAFILINE ARHIIV (ERM EA)

Uurimisseis

Kogu on kirjeldatud MuLS andmebaasis ning registreeritud EA päevikus. Museaali number sisaldab tulmenumbrit (EAp) ja köitenumbrit koos leheküljenumbritega (EA), näit. EAp 1 = EA 1:1/11-108. Kogu on kuni 1940. aastani digiteeritud.

Kogu tutvustavad artiklid: J. Linnus *Etnograafia muuseumi teatmematerjali kogudest* (EM aastaraamat 1959), A. Petersoni koostatud *Varaait* (1986). ERMi aastaraamatutes on arvukalt artikleid, mis põhinevad välitöö materjalidel, näit. artiklid 1960. aastate Võrumaa kaasaja uurimise ekspeditsioonil kogutud teatmematerjalist (XXI, 1966), 1970. aastate Viljandimaa ekspeditsioonidel kogutust (XXXVI, 1988). Etnograafilise Arhiivi materjalid on hinnatud nii etnoloogide, etnoloogiat õppivate üliõpilaste, käsitööharrastajate kui kultuuriuurijate hulgas, materjalil põhinevad arvukad etnoloogialased uurimistööd. Suuremad monograafiad Tamara Habicht *Rahvapärane arhitektuur* (1977), *Eesti saun* (1972, 2. tr 2008), A. Viires *Eesti rahvapärane puutööndus* (1960, 2. tr 2006), *Talurahva veovahendid* (1980), A. Voolmaa ja M. Kaarma *Eesti rahvarõivad* (1981), A. Moora *Eesti talurahva vanem toit I-II* (1980, 1991, 2.tr 2007), *Kreutzwald Virumaa rahvarõivastest: Friedrich Reinhold Kreutzwaldi käsikiri etnograaf Aino Voolmaa kommentaaridega* (2014, koostaja Tiina Tael).

Kogu kirjeldus

EA esimesed kirjeldused pärinevad 1920. aastast. EA-sse on koondatud muuseumitöötajate ja stipendiaatide (ajaloo- ning kunstiüliõpilaste) välitöödel kogutud teatmematerjal mitmesugustel teemadel: rõivastus, ehitised, elamuisustus, põllumajandus, karjandus, kalastus, mesindus, kaubandus, käsitöö ja käsitöötehnikad, kombed, toit jm. Etnograafiliste teemade kõrval on kajastamist leidnud ka kaasaeg, näit. 1978-1982 Viljandi rajoonist, 1983-1986 Aravetest, 1987-1992 Jõgeva linnast, 2007 Kihelkonnast, 2009 Suure-Jaanist kogutud kirjalik aines.

Etnograafilises arhiivis leidub materjali kogu Eestist, samuti Eesti keelesaartelt Lätis ning Eesti diasporaa ja soome-ugri aladelt.

Materjali on kogutud intervjuuerides inimesi, viidatud on allikatele. Teatmematerjal on süstematiseeritud ja köidetud. Köidetesse komplekteerimisel on jälgitud temaatilist, topograafilist ja kronoloogilist printsiipi.

Täiendamise põhimõtted

Arhiivi vormistatakse välitöödel kogutud ja korrektselt vormistatud teatmematerjal ning intervjuude litereeringud.

Täiendamisvajadus

Kogu täiendatakse jätkuvalt ERMi välitööde ning teiste uurimisprojektide või muude etnograafiliste uuringute käigus. Materjalid kogutakse teemapõhiselt, seejuures on rõhuasetus lähiaastatel, tänapäeva elulaadidel, tööelu kaardistamisel, identiteetide ja mälestuste talletamisel.

Perspektiivis on kavas etnograafilisse arhiivi paigutada ka Tartu Ülikooli etnoloogia-alaste välitööde materjalid (litereeritud intervjuud, välitööde päevikud jne). Samuti on vajadus kasvatada paralleelselt etnograafilisele arhiivile ka audiovisuaalse kogu osaks olevat fonoteeki ning teha sinna laekuvad välitööde salvestused võimalikult lihtsalt kättesaadavaks.

2.2.3 KORRESPONDENTIDE VASTUSTE ARHIIV (ERM KV)

Uurimisseis

Kogu on minimaalsete andmetega sisestatud MulSi ja toimub järjepidev kirjeldamine.

Korrespondentide vastuste arhiivi on põhjalikumalt kirjeldatud raamatutes: H. Eisler *Etnograafiamuuseumi abilised* (1971), A. Peterson *Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi koostöö korrespondentide ja koolidega* (1986) ja T. Tael *Mälu paberil* (2006). Kogu tutvustavaid artikleid leidub ERMi aastaraamatutes (näit. J. Linnus *Etnograafia muuseumi teatmematerjali kogudest* (1959), A. Luts Kalastusalase *materjali kogumine korrespondentide kaasabil* (1981), A. Moora *Etnograafiamuuseumi kogud rahva toidu uurimise alusena* (1973), Tiiu Jaago *Maastik arhiivitekstides: lähiümbruse kirjeldamise žanrilised aspektid* (2011) jne. KV arhiivi kogud on hinnatud nii etnoloogide, etnoloogiat õppivate üliõpilaste, käsitööharrastajate kui kultuuriuurijate hulgas, materjalil põhinevad arvukad etnoloogiaalased uurimistööd. Korrespondentide mälestusi on avaldatud kogumikes *Kooliteed* (1999), *Kuue samba kutse. Naisena ülikoolis* (2005), *Räägime kartulist* (2011), ERMi Sõprade Seltsi aastakirjas *Lee*. KV arhiivi on allikana kasutatud mitmetes traditsioonilist rahvakultuuri käsitlevates monograafiates (vt Etnograafiline Arhiiv, uurimisseis), samuti valdava enamuse ERMi näituste ettevalmistamisel.

Kogu kirjeldus

KV arhiivi on koondatud muuseumi kirjasaatjate ja koolide kaastööd: vastused küsimuslehtedele, võistlustööd jt käsikirjad etnograafilistel ja kultuuriloolistel teemadel. Esimestele küsimuskavadele laekunud vastused pärinevad 1925. aastast. Muuseum on kirjasaatjate abil kogunud teatmematerjali ligemale 300 nummerdatud ja nummerdamata küsimuslehele. Küsimuslehed on koostatud peamiselt ERMi teadurite poolt sõltuvalt nende uurimisteemadest, üksikud küsimuskavad on valminud ka TÜ üliõpilastelt kooskõlastatult ERMiga. Nummerdatud küsimuslehtede loend on ERMi kodulehel <https://www.erm.ee/et/content/kirjasaatjate-v%C3%B5rk-ja-k%C3%BCsimuslehed>

Suure osa arhiivist moodustavad võistlustööd etnograafilistel, eluloolistel, kodu-uurimuslikel ja kultuuriloolistel teemadel. KV arhiivi on liidetud ka lühiajalised kogumiskampaaniad (näit Kingi muuseumile päev oma elust, Teeme Ära Talgulood).

KV arhiivi koondatud teatmematerjal on süstematiseeritud ja köidetud. Köidetesse komplekteerimisel on jälgitud temaatilist, topograafilist ja kronoloogilist printsiipi.

Täiendamise põhimõtted

Kogud täienevad küsimuslehtede vastuste, iga-aastaste teatmematerjali kogumise võistluste ning väiksemate kogumisaktsioonide kaudu. Teatmematerjali kogumise võistluse teemad kinnitab teadusosakond ja kuulutab uue hooaja teemad välja septembris

kirjasaatjate päeval. ERMi töötajate poolt koostatud või ERMi teadusosakonnaga kooskõlastatud küsimuslehti levitatakse ERMi kirjasaatjate ja ERMi Sõprade Seltsi liikmete hulgas, ERMi koduleheküljel, koolides jm.

Täiendamisevajadus

Küsimuslehtede ja küsimuskavade abil teabe kogumine jääb lähiaastatel ERMile oluliseks kogumismeetodiks. Küsimustikupõhises kogumises keskendutakse spetsiifilisematele rühmadele. Üldiste ja laiapõhjaliste kampaaniate puhul eelistatakse lühemaid ja konkreetsemaid teemasid. Katsetatakse erinevaid digikeskkonnas kogumise võimalusi, sh interaktiivset suhtlust näitustel.

[SANITAAR-TOPOGRAAFILINE ARHIIV \(ERM STA\)](#)

Uurimisseis

Arhiiv on teaduslikult kirjeldatud MuIS andmebaasis. Materjale on kokkuvõtvalt ja analüüsivalt kasutanud professor Aleksander Rammul maakondlikes tervishoiualastes kirjeldustes (ilmusid aastatel 1928-1938).

Kogu kirjeldus

STA-sse on koondatud Tervishoiu instituudi poolt 1922.-1930. aastal korraldatud üle-eestilise tervishoidliku "inventuuri" materjalid: külade ja talude kirjeldused, tervikülevaated valdadest, alevitest ning suvituskohtadest. Valdavalt arstide ja vanemate kursuste arstiüliõpilaste kirjeldused annavad mitmekesise pildi asulatest, elamutest, inimestest ja eluolust 1920. aastatel.

STA materjalid on vormistatud vihikutesse ja süstematiseeritud maakondade kaupa (puudub Tartumaa).

Täiendamise põhimõtted

STA arhiivi ei täiendata.

2.2.4 [ETNOGRAAFILISTE JOONISTE KOGU \(ERM EJ\)](#)

Uurimisseis

EJ kogu on MuIS andmebaasiminimaalsete andmetega sisestatud, toimub kirjeldamine. Kogu on digiteeritud.

Trükis on ilmunud Altorfi joonised Fr. R. Kreutzwaldi käsikirja juurde *Kreutzwald Virumaa rahvarõivastest: Friedrich Reinhold Kreutzwaldi käsikiri etnograaf Aino Voolmaa kommentaaridega* (2014, koostaja Tiina Tael), samuti postkaardikomplektid Theodor Gehlhaari ja Alexander von Uexkülli joonistustest (2007), EKA uurimisreise tutvustav raamat *Kaugelt näeb lähemale* (2019, koostaja Kadri Viires).

Kogu tutvustav artikkel on ilmunud A. Petersoni koostatud Varaidas (1986), viimastel aastatel on koostatud näitused „Etnograafilised joonised Eesti Rahva Muuseumi kogudes“ (1989), „Soome-ugri joonised. Eesti Kunstiakadeemia uurimisreise joonistusi Eesti Rahva Muuseumis“ (2003).

Kogu kirjeldus

EJ kogu loodi 1921. aastal välitöödel loodud jooniste baasil. Kogus leidub jooniseid taluehitistest, elamusisustusest, rõivastusest, tekstiilidest, igapäevastest tarbeesemetest – joonistatuna nii ERMi kunstnike kui ekspeditsioonidele kaasatud kunstnike ja kunstiüliõpilaste poolt. Vanemad etnograafilised joonised pärinevad Õpetatud Eesti Seltsi kogust, F. S. Sternilt, Hupelilt.

Umbes 75% joonistest on Eesti taluarhitektuurist: asendiplaanid, põhiplaanid, vaated, läbilõiked, ehitusdetailid ja -konstruktsioonid jne. See osa kogust on joonistatud peamiselt 1930. aastatel arhitektuuriüliõpilaste ja 1950-1970. aastatel Tartu kunstikooli ja ERKI üliõpilaste poolt.

Mitmekesise ainestikuga on joonised soome-ugri aladelt, mille autoriteks on kunstiüliõpilased Kaljo Põllu ja Kadri Viirese juhendamisel.

Täiendamise põhimõtted

Kogu täiendatakse kunstiüliõpilaste ja elukutseliste kunstnike poolt tehtud kvaliteetsete joonistega argielu esemetest ja ehitiste, talude ning külade plaanidega.

Täiendamisvajadus

Kogu täiendamine jätkub vastavalt jooniste loomisele ekspeditsioonide ning muuseumitöö praktikate käigus, erijuhtudel võivad need sündida ka muuseumipoolse tellimustööna. Peamiselt teevad etnograafilisi jooniseid kunstiüliõpilased oma välitöödel. Aines täiendab jätkuvalt teisi traditsioonilise kultuuri jäädvustamise viise ning etnograafilised joonised on tõestanud end hea vahendina traditsioonilise kultuuri alase teavituse- ja populariseerimistöö tegemisel.

2.2.5 ARHIIVKOGU (ERM AK)

Uurimisseis

Kogu on korrastatud ja kirjeldatud arhiivinduspõhimõtetel ning sisestatud MuSi. Kogu materjale on kasutatud näituste koostamisel, nt ESTO: üleilmse eestluse hoidja (2019).

Kogude kirjeldus

ERMi arhiivkogu fondid on moodustatud ERMi teiste kogudega seotud arhiivimoodustajatele, tervikkollektsioonidele, välitöödel ja kirjasaatjate võistlustöödega kogutud arhiivimaterjalidele. Kogu loodi 2004. aastal.

Osa arhiivkogudest on moodustunud ERMi tegevusest tulenedes: ERMi ehituse ja arhitektuurivõistluse materjalid, konkursid (juubelivaiba kavandid, jõulujutuvõistlus, esseevõistlus „15 aastat vabadust“).

Mitme fondi (näiteks Eesti Vabariigi peakonsuli New Yorgis (Ernst Jaakson), etnograaf Gustav Ränga, kokandustegelase Linda Petti, Kommunaari muuseumi, väliseestlase Hans Teetlausi, mälu uurija Endel Tulvingu) arhiivimaterjalid on muuseumisse üle antud tervikkogudena, sisaldades lisaks esemeid, raamatuid või fotosid.

Täiendamise põhimõtted

ERMi arhiivkogu täiendatakse järgmiste materjalidega:

- Muuseumi tegevusega seotud (ehitusprojektid, konkursid) materjalid
- Arhiivikogud, mille moodustajaks on etnograafid (nt Aino Voolmaa, Arved Luts) või ERMiga seotud isikud (nt Johannes Pääsuke, August Pulst)

- Tervikkogud, mis on täienduseks muuseumi teistele kogudele
- Tegevuse lõpetanud asutuste tegutsemise käigus moodustunud, kultuuriloolise tähtsusega materjalid
- Arhiivimaterjalid, mis on kogutud välitöödel või kirjasaatjate kaastööde lisamaterjalidega.
- Üksikarhivaalid, mis on seotud teadurite uurimisteemade ja näitustega

Kogu täiendatakse eelkõige dokumentide ja käsikirjaliste materjalidega, mitte masstiraazis trükitud materjalidega.

Täiendamisvajadus

Arhiivkogu on suure kultuuriloolise tähtsusega kogu, mille jooksev täiendamine jätkub igapäevaselt nii muuseumi enda algatusena kui muuseumile pakutavatest materjalidest tulenevalt. Selle fookuses on isikuloolisus ja igapäevasele eluolule keskendumine, kuid kogu annab edasi ka isikute ja institutsioonide suhteid ja talletab materjale, mis annavad edasi kultuurimuutusi asutuste ja ettevõtete tegevusest lähtuvalt.

Esmatähelepanu on suunatud kirjadele, mis on saadetud pöördeliste sündmuste (riigikorra muutumine, küüditamised, sõjaväeteenistus) ajal, samuti välismaal elavate eestlaste kirjavahetusele. Kogu vajab täiendamist üle pikema perioodi kestva kirjavahetustega ning päevikutega, mille loojateks on eelkõige tavalised inimesed, mitte tuntud kultuuri- ja ühiskonnategelased. Oluline on avalikkuse teavitamine erakirjavahetuse kogumisest.

2.2.6 POSTKAARDIKOGU (ERM Pk)

Uurimisseis

Loodud 2012. aastal pikema perioodi jooksul muuseumisse kogutud postkaartidest.

Täiendamise põhimõtted

Kogutakse ERMi pildikirjastuse, kalendaarsete ja isikliku elu tähtpäevade, etnograafilise sisuga, välis-eesti ja reisdelt saadetud sõnumiga postkaarte. Kogu komplekteerimine toimub annetustena ja kirjasaatjate kogumisteemade lisadena (näiteks uurimisteemad Kollektioneerimine, Post minu elus, Perekondlikud tähtpäevad), eelistatakse tervikkollektsioone.

Täiendamisvajadus

Postkaardikogu täieneb jooksvalt, kuna postkaardid on jätkuvalt väärtuslikud populaarse visuaalse kultuuri kandjad. Neil on oluline väärtus ka sisulise info andjana paljude erinevate kultuuri ja ühiskondliku elu valdkondade kohta, kaasa arvatud kombestik, turism, linnaruumi areng jne. ERMi kogudes tuleneb nende põhiline tähtsus kultuuriloolisest kontekstist ning tähtsusest järgmine on nende roll postikultuuri postiajaloo objektidena.

2.2.7 FOTOKOGU (ERM Fk)

Uurimisseis

Fotod on sisestatud MuIS andmebaasi ja kirjeldamine toimub järjepidevalt, seeriani Fk 2527 on fotod lisaks kirjeldatud fotokogu kataloogis. Alates 2002. aastast on fotokogusse vastu võetud digitaalseid fotosid ning tegeletud kogu retrospektiivse digiteerimisega.

Fotokogu (autori)kogudest on kirjutatud artikleid ja koostatud raamatuid: J. Reidla *Joseph Zmigrodsky kollektsoon ERMi fotokogus* (ERM aastaraamat XLII, 1998); K. Kaelep *Eesti Rahva Muuseum Esimese maailmasõja ajal* (ERM AR XLV, 2001), T. Tael *Fotoreporter Viktor Salmre pärand* (Chease 35/2009), *Johannes Päsuke. Mees kahe kaameraga* (2003, uustr. 2008, 3. tr. 2012), *Eesti Rahva Muuseumi pildialbum* (2008), *Raadi raamat: pildid sündinud asjadest* (2010), *Friedrich Kochtitsky: Päevapildiraamat* (2013). *Johannes Päsuke: Inimesed ja rõivad läbi kaamerasilma* (2018). ERMi fotomaterjali on kasutatud filmi *Kadunud hõim: lugu Lutsi maarahvast* (2014) jt filmide tegemisel.

Fotokogu on allikaks kõigi ERMi trükiste ja näituste koostamisel, kuid on toimunud ka ainult fotonäitusi.

Kogu kirjeldus

ERMi fotokogu pakub ainet Eesti fotograafia ajaloo uurijatele, sisaldades näiteid kutseliste fotograafide loomingust ja fototehnikatest. Kogu sisaldab pilte ajaloolistest sündmustest ja isikutest, inimeste elatusaladest ja kommetest, linna- ja loodusvaateid jne. Teemaatilise mitmekesisuse juures on fotokogus hulgaliselt Tartu linna elu kajastavaid fotosid. Lisaks fotodele leidub kogus postkaarte, samuti muuseumi algusaastatel kogutud trükipilte ning kustuvatest fotodest tehtud überpildistusi.

Fotokogu loomise alguseks võib lugeda 1912. aastat, mil muuseumisse laekunud fotosid hakati arvele võtma ja kirjeldama. Algselt Pildikogu nime kandvasse kogusse kanti esimestel kogumismatkadel kogutud ja pildistatud päevapildid, postkaardid ja etnograafilised joonised (viimased kanti hiljem üle EJ kogusse). Vanimad fotod kogus pärinevad u. 1850. aastast (näit. üks rariteet ambrotüüp J. V. Jansenist), kogule lisavad väärtust mitmete kutseliste fotograafide (näit. R. Sachkeri, J. Päsukese, J. Rieti, C. O. Bulla, J. Bockmani, V. Salmre jpt.) originaalfotod negatiividega.

Fotod ja fotokogud jõuavad kogusse kolmel viisil: kingina, ostuna või ERMi fotograafi ja teiste muuseumitöötajate pildistusena. Kingitusena on saadud enamus vanadest fotodest, mis puudutavad väiksema maakoha või perekonna ajalugu. Näiteks 1975. aastal lendlehtede ja ajakirjanduse kaudu avaldatud üleskutse fotode kogumiseks tõi muuseumisse ligi 4000 fotot. Eraldi kinkimise alaliik on koos muuseumi kirjasaatjate käsikirjadega saanud fotomaterjal. Autorikollektsioonid jõuavad muuseumisse üldjuhul negatiividena (nt Jakob Bockmani, perekond Kuuse, Agnes Töldsepa, Leopold Matti jt kogud), kuid nende legendeerimisandmed on kohati puudulikud.

Tellimustööde ja ostudena on ERMi saanud näit. Eesti mõisate kogu 1940. aastal Haridusministeeriumilt, Tartu tänavate (arhitektuur) kogu 1980.-1990. aastatest Harri Duglaselt ning fotograaf Viktor Salmre looming – kogud on valdavalt negatiividega.

Kogus leidub hulgaliselt materjali ka ERMi enda tegevuse kohta: üritused, näitused ning välitöödel jäädvustatud fotod on reeglina varustatud negatiividega ja on korralikult legendeeritud.

Kõikide fotode puhul on teada tulmelegend, st kuidas või kellelt on need muuseumisse saanud.

Täiendamise põhimõtted

Fotokogu täiendatakse järgnevalt:

- ERMi kirjasaatjate kaastöödega laekunud fotomaterjal vaadatakse läbi tööde hindamise toimkonna poolt, uurimisteema uurija teeb valiku sobivatest fotodest, ülejäänud fotod tagastatakse autorile. Fotod legendeerib kirjasaatjate võrgu juhendaja.
- Fotode kogumine veebikeskkonna Pildiait vahendusel, kogumistööd aitavad piiritleda igaaastaselt muuseumi poolt sõnastatud kogumisteemad.
- ERMi tegevusega seotud pildistused (üritused, näitused, ekspeditsioonid) – registreeritakse ja kirjeldatakse vastutava isiku poolt.
- Fotokogu täiendatakse ka osalusaktisioonide või konkursside kaudu laekunud materjaliga, kui need toetavad ERMi peamisi kogumisteemasid.
- Kingituseks ja müügiks pakutavad fotokollektsioonid (eelistatult negatiive ja digifotosid) vaatab läbi vastuvõtukomisjon. Eelistatakse kutseliste fotograafide või amatööride tervikkollektsioone, mis on legendeeritud (millal ja kus on pildistatud, missugune sündmus, kes on pildil ning kes on foto autor).
- Digitaalseid fotosid võetakse vastu tingimusel, et muuseumile antakse nende fotode varalised autoriõigused.
- Fotode digitaalseid koopiaid võetakse kogusse vastu juhul, kui muuseumil ei ole võimalik reprodutseerida aluseks olnud fotosid originaalis omandada, kuid fotod on seotud uurimisteemadega ning muuseumi teistes kogudes olevate esemete ja/või dokumentidega.
- ERM ei võta kogusse fotosid, millel andmed üldse puuduvad või mille säilivus ja fotograafiline kvaliteet on kesine.

Täiendamisvajadus

Fotokogu edaspidisel täiendamisel on ERMis eesootaval perioodil lähtekohtadeks:

- kaasaja kultuuri uurimine ja dokumenteerimine;
- lähiminekiviku jäädvustuste kogumine (fotoprofessionaalide ning harrastusfotograafide pärand, esmajoones nõukogude aja ning üleminekuaastate fotojäädvustused);
- kogukondliku osaluse võimaldamine kultuuri visuaalse representatsiooni loomisel.

Igapäevane visuaalsete jäädvustuste loomine ja tõlgendamine on muutunud massiliseks ning muuseumikogude aspektist olulist materjali loovad uurijate ja fotoprofessionaalide kõrval ka tavainimesed. Fotomaterjali kogumisel tulebki seetõttu lähiajal senisest enam tähelepanu pöörata ka igapäevaelu fotopraktikatele ning nn omafotograafiale.

2.3 Audiovisuaalne kogu

Uurimisseis

Audiovisuaalne kogu koosneb filmiarhiivist (F), videokogust (V) ja fonoteegist (Fn). Audiovisuaalse kogu kirjed on veebipõhiselt leitavad infosüsteemis MuIS. Materjalide digitaalsed koopiad on uurijatele kättesaadavad raamatukogu lugemissaalis. 35 mm filmid on vaadatavad MuSi lingitud youtube'i kaudu.

Arhiivi kaks filmi: *Jäälune kalapüük Audrus* (1964) ja *Eesti küla sajandivahetusel* (1978) on avaldatud DVD-plaadil Eesti etnograafiline film I. *Kaks filmi eesti etnograafiast*.

Aleksei Peterson 80 (2011). Samal plaadil on jäädvustatud ka videokogus hoiul olev 2008. aastal salvestatud intervjuu Aleksei Petersoniga. ERMis säilitatavaid materjale on kasutatud ka filmide Eesti etnograafiline film II. *Udmurdid* (2013), *Permikomi sügis* (2013), *Kadunud hõim: lugu Lutsi maarahvast* (2014), Eesti etnograafiline film III: *Vepslased* (2015) tegemisel.

Kogu kirjeldus

Muuseumi filmiarhiivis hoiul olevatel peamiselt 35 mm lintidel on jäädvustatud Eesti eluolu, traditsioonilisi töövõtteid ja soome-ugri rahvaste kombestikku aastatest 1952–1996. Koostöös Eesti Rahvusringhäälinguga (ERR) on filmid digitaliseeritud.

Videokogus säilitatakse materjali (peamiselt VHS ja DV kassetid) Eesti eluolust, kohalikest sündmustest, ERMi üritustest, töövõtetest, soome-ugri rahvastest alates 1988. aastast. Digitaalseid salvestusi DV kassetid hakati kogusse vastu võtma 1999. aastal. 2012. aastast arhiveeritakse ka digitaalsete failidena sündinud filme.

Fonoteegi intervjuud on tehtud alates aastast 1998 nii kodu- kui väliseestlastega. Teemadeks on kaasaja argielu, töökultuur, küüditamine, pagulus. Fonoteek on digitaliseeritud.

Täiendamise põhimõtted

Audiovisuaalne kogu täieneb peamiselt muuseumi tegevuse käigus tekkivate video- ja helisalvestustega. Nendeks on välitöödel ja ekspeditsioonidel filmitud ja salvestatud ERMi teadurite uurimisteamadega seonduv materjal, aga ka salvestused, mis on loodud ERMi enda ürituste ja näitustega seoses. Samuti toimub videodokumenteerimine lähtudes ühiskondlikult või kultuuriliselt olulistest teemadest, seejuures juhendab ERMi videooperaatori tööd teadur.

Täiendamisvajadus

AV- materjalide ning audiomaterjalide kogumisvajadusi lähiaastail on võimalik eristada neljal peamisel suunal:

- tavapärase uurimistöö ning näituste ettevalmistamise käigus loodava ainese kogumine (video ning heli);
- professionaalse filmitoodangu kogumine;
- „igaüheloome“ kogumine, mis muuhulgas tähendab valikulist materjalide vastu võtmist ERMi koostööpartneritelt, annetajatelt ja kogumiskampaaniate raames laekunud materjalide hulgast. Jätkub AV-kogu täiendamine Eesti nõukogudeaegset argielu käsitlevate 8 ja 16 mm amatöörfilmidega, mille kogumiskampaania algas 2012. aasta kevadel;
- nn igapäevaelu audiovisuaalsed materjalid ehk süstemaatiline inimeste argipraktikate jäädvustamine ERMi filmi- ja videostudio poolt.

2.4 Postimuuseumi kogud

Postimuuseum taastati 1994. aastal Eesti Posti allüksusena. Postimuuseumi kogud on moodustunud ametkondliku üleandmise, annetuste, kingituste ja ostude teel Eesti Posti, Eesti postiajaloo ja filateelia alastest kultuuriväärtusega esemetest, trükistest, fotodest ning mitmesugusel kujul esinevatest infokandjatest. Postimuuseum liideti 2008. aastal Eesti Rahva Muuseumiga. Postimuuseumi kogud on osaliselt sisestatud MulSi ja digiteeritud.

Postimuuseumi kogudest on hetkel osa eksponeeritud nn Avatud hoidla näitusel. Koostatud on mitmeid virtuaalnäituseid. Postimuuseumi kogudesse kuuluvad:

2.4.1 ESEMEKOGU (ERM PM E)

Kogu kirjeldus

Kogusse kuuluvad postiga seonduvad esemed (postikotid, mööbel, telefonid, postkastid, vormiriietus, tembeldusmasinad jne). Esimesed esemed toodi 1995. aastal kingitustena, järgmistel aastatel täienes kogu jõudsalt Tartu Postkontorist, Tartu Telefonivabrikust, Kullerpostist, Eesti Postist ning sideasutustest saadud esemetega.

Täiendamise põhimõtted

Kogu täiendamisel lähtutakse põhimõttest, et esemed oleksid seotud postitöö või filateeliaga. Kogu täieneb Omnivalt ja eraisikutelt saadud annetuste abil, samuti ostude teel.

Täiendamisvajadus

Esemekogu vajab täiendamist vanemate esemete osas, nt postitöötajate ametiriietus ja postikotid. Samuti täiendatakse kogusid tänapäevaste esemetega, mis on seotud postiteenusega.

2.4.2 TEMPLID (ERM PM T)

Kogu kirjeldus

Templikogu sisaldab kalender-, eri- ja kõrvaltempleid, tähikuid, aadress-ja markeerimistempleid, väärtpitsateid, kontroll-vapp pitsateid jne. Templikogu on minimaalsete andmetega sisestatud MuIS-i. Alates 2008. aastast saabunud templid on vastu võtmata ja ootavad puhastamist.

Täiendamise põhimõtted

Templikogu täieneb põhiliselt Omnivas kasutusel olnud templitega, vanemad templid on saadud annetuste või ostudena.

Täiendamisvajadus

Templikogu tuleb täiendada eri- ja kõrval ja esimese päeva templitega, mis seni on veel Omniva kasutusel. Samuti vajab kogu täiendamist templitega, mis olid kasutusel enne 1944. aastat ning puuduolevate templitega nõukogude ajast ja tänapäevast.

2.4.3 ARHIIV (ERM PM AK)

Kogu kirjeldus

Arhiivi moodustavad Eesti Posti, Tallinna Telefonivõrgu, Tartu Postkontori, Torma Sidejaoskonna ja Postivalitsuse tööd puudutavad dokumendid. Lisaks neli isikuarhiivi ja Eesti Filatelistide Seltsi tööd kajastavad materjalid. Eesti Postimuuseumi fond sisaldab muuseumi tööd käsitlevaid dokumente, kirjutisi postiajaloo kohta ning koopiaid näituselehtedest. Tallinna Sidekooli materjalidest on moodustatud omaette fond.

Täiendamise põhimõtted

Arhiiv täienes seni Eesti Postilt saadud dokumentidega. Edaspidi täiendatakse arhiivi välitööde ja küsitlustega kogutud materjalidega, samuti eraisikute annetustega.

Täiendamisvajadus

Tegevuse lõpetanud filatelistide seltside arhiiv. Tsensuuri puudutav dokumentatsioon eri perioodidest.

2.4.4 [FOTOKOGU \(ERM PM Fk\)](#)

Kogu kirjeldus

Kogusse kuuluvad fotod, negatiivid ja slaidid Eesti territooriumil tegutsenud postiasutustest ja nende töötajatest, Postimuuseumi ja Eesti Posti üritustest, filateelianäitustest. Fotokogu põhiosa moodustavad fotod, mis on saadud 1997/1998. aasta postkontorite kaardistamise tulemusel. Arvukalt on fotosid saadud ka Eesti Postilt ja infolehe „Postisarv“ toimetuselt. Ülevaate Eesti Vabariigi postkontoritest aastatest 1918 - 1940 annab Elmar Ojastelt saadud kogu.

Täiendamise põhimõtted

Eesti postiasutuste ja töötajate jäädvustamine: hooned, ruumid, töötamine, seltskondlik tegevus; postimuuseumi tegevus; filatelistide seltsitegevus (Eestis ja/või Eestiga seotud).

Täiendamisvajadus

Tuleb kaardistada praegune postkontorite võrk, kuna väga paljud postkontorid on suletud või ümber kolinud. Vajalik on täiendada kogu ka postijaamade ja vanade postkontorite osas, paljude postkontorite kohta pildid puuduvad (aastad 1918 - 1940).

2.4.5 [MARGID \(ERM PM M\)](#)

Kogu kirjeldus

Kogusse kuuluvad Eesti, Läti ja NSVL-i margid, kavandid, proovitrükkid. Margid on paigutatud kaustadesse ja varustatud Micheli kataloogi numbriga. Enamik marke on minimaalsete andmetega sisestatud MulSi ja osaliselt kirjeldatud. Alates 2007 aasta II poolest on margid kaustadesse paigutamata ja arvele võtmata.

Täiendamise põhimõtted

Eesti Vabariigi margikogu täiendatakse kõigi Eesti territooriumil välja antud markidega, samuti nende vigatrükkide, proovipoognate ja kavanditega.

Täiendamisvajadus

Kõik ilmutavad margid saab muuseum jooksvalt Omnivalt. Vigatrükkide osas vajab margikogu täiendamist. Perioodi 1918-1940 margikavandid on muuseumil olemas osaliselt. Võimalusel täiendatakse kavandite kogu alates 1918. aastast kuni tänapäevani.

2.4.6 [ÜMBRIKUD \(ERM PM Ü\)](#)

Kogu kirjeldus

Kogusse kuuluvad Eesti FDC-d, NSVL-i eestiteemalised ümbrikud, tervikasjad, eritembeldusega ümbrikud, postkaardid, NSVL markeeritud ja markeerimata ümbrikud.

Täiendamise põhimõtted

Ümbrike kogu peaks sisaldama kõiki Eesti territooriumil välja antud või Eesti-teemalisi välismaa ümbrikke.

Täiendamisvajadus

Täiendamist vajab kogu Eesti (alates 1991) esimese päeva ümbrike, maksimumkaartide ja eritembeldusega ümbrike osas. Kogu juurde tuleb luua asutuste ja organisatsioonide poolt välja antud ümbrikute alakogu.

[2.4.7 POSTIAJALUGU \(ERM PM PA\)](#)

Kogu kirjeldus

Kogusse kuuluvad tembeldatud kirjad (ümbrikud) ja postkaardid, mis saadetud Eestis, Eestisse ja Eestist või seotud Eesti kogukondadega välismaal.

Postiajaloo kogu koosneb alakogudest: Vambola Hurda isikukogu, Vabadussõja postiajalugu, Tartu postiajalugu, Skautlus paguluses, Amorpost Eestis, Eesti filateeliakäsiraamatu templijoonised, Välis-Eesti filatelistide kogud (Estica, Estonica), Templijäljendite kogud alates 1918. aastast.

Täiendamise põhimõtted

Kogusse võetakse Eestis, Eestisse või Eestist saadetud ümbrikud ja postkaardid, temaatilised kogud, templijäljendid postkontorite kaupa.

Täiendamisvajadus

Templijäljendite osa täiendatakse pidevalt, samuti Estica ja Estonica teemat.

[2.4.7.1 RAAMATUKOGU \(ERM PM R\)](#)

Kogu kirjeldus

Kogusse kuuluvad põhiliselt posti- ja filateelia-alased raamatud ja ajakirjad, mis on saadud annetustena, vähesel määral ka ostetud.

Täiendamise põhimõtted

Eestis ilmuv ja Eestiga seotud filateelia-alane kirjandus.

Täiendamisvajadus

Vajab täiendamist nii varasemate puudu olevate eksemplaride kui postialase uudiskirjanduse osas. Kogu tuleb arvata muuseumikogust välja ja säilitada raamatukoguna.

2.5 Heimtali muuseumi kogud

Uurimisseis

Kogud on sisestatud MuSi, fotokogu ja esemekogu on digiteeritud.

Heimtali Muuseumi kogud on eelkõige praktikabaasiks Eesti Kunstiakadeemia, Tartu Kunstikooli ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia tekstiiliala üliõpilastele. Muuseum on rajatud põhimõttel, et enamus museaale oleks eksponeeritud loomulikus keskkonnas, seetõttu on ka külastajatel võimalik tutvuda suurema osaga muuseumi kogust.

Kogu kirjeldus

Heimtali muuseumi kogud koosnevad kolmest alakogust: esemekogu, arhiivkogu ja fotokogu. Muuseumis on olemas ka ligi 2000 raamatust koosnev käsitöö- ja kunstialane käsiraamatukogu.

Esemekogu (ERM HM E) tuumiku moodustavad Anu Raua poolt aastakümnete jooksul kogutud tekstiilesemed. Anu Raua kogumise ajendiks oli huvi vanade tekstiilesemete vastu, soov neid päästa ja tulevastele põlvedele alal hoida ning samas ka kasutada näitliku materjalina üliõpilaste õpetamisel ja inspiratsiooniallikana loomingus. Kogu sisaldab rohkesti Mulgimaaga seotud tekstiilesemeid, aga ka Kihnu, Ruhnu, Läänemaa jne tekstiilinäiteid. Maailma eri paigust kaasa toodud etnoesemete ja tekstiilinäidete kogumise ajendiks on olnud soov rikastada enda ja teiste maailmapilti ning luua võrdlusi eesti rahvakunstiga. Muuseumis leiduvad puidust ja metallist tarbeesemed pärinevad varem muuseumimajas tegutsenud koduloomuuseumist.

Fotokogu (ERM HM Fk) on kujunenud peamiselt omaaegset koduloomuuseumi ekspositsiooni silmas pidades ja sisaldab eelkõige fotosid Viljandimaast ja kohalikust elust Pärsti vallas. Muuseumis leidub arvele võtmata fotoalumeid, mis on saadud konkreetsetest taludest või kohalike inimeste käest.

Arhiivkogusse (ERM HM Ak) kuuluvad Raani talus pea saja aasta jooksul kogutud ja alles hoitud kviitungid, tunnistused ja muud dokumendid, samuti kohalike poolt kogutud maksukviitungid, koolitunnistused ja -vihikud, karjakontrolli raamatud jm, aga ka Viljandi Näidissovhoosiga seotud diplomid ja aukirjad.

Sorteerimist vajavad vanad trükised (u 3200 trükist): raamatud, ajakirjad (palju topelteksemplare), kooliõpikud, mis on kohalike poolt muuseumisse toodud. Tuleb välja selgitada arhiiviväärtusega trükised ja ülejäänud registreerida käsikogus.

Täiendamise põhimõtted

Muuseumi kogusid täiendatakse Anu Raua ja tema üliõpilaste poolt kogutud näidetega eesti rahvakunstist, samuti ümbruskonnast (Pärsti vald, aga ka Viljandimaa laiemalt) pärit materjalidega, mis täiendavad sisuliselt olemasolevat kogu ja ekspositsiooni.

Täiendamisvajadus

Praeguse hinnangu kohaselt on kogude täienemine pigem passiivne – kultuuriloolise ja etnograafilise materjali pakkumisel kaalutakse selle olulisust juba olemasoleva kogu täiendamise seisukohalt. Täiendamist vajab Heimtali Muuseumi arhiivi- ja fotokogu 1990. aastatest alates, eesmärgiga paikkonna lugu paremini jäädvustada ja seda kohapealses ekspositsioonis külastajatele kättesaadavaks teha.

2.6 Tartumaa Muuseumi kogud

2013. aastal anti ERMile üle likvideeritud Tartumaa Muuseumi kogud. Kuni 1991. aastani kandis muuseum nime Elva Rajoonidevaheline Koduloomuuseum, mille tegevuspiirkond oli Vana-Tartumaa. See tõttu on muuseumi kogudes hulgaliselt hinnalisi säilikuid ka Valga-, Põlva- ja Jõgevamaalt. Kogudes on toimunud inventuurid ja need on

liidetud (v.a. arhiivkogu) ERMi kogude süsteemi ning sisestatud minimaalsete andmetega MuSi. Fondiraamatukogu on läbi töötatud ja see arvatakse muuseumikogust välja. Tartumaa Muuseumi kogusid ei täiendata.

2.6.1 ESEMEKOGU (ERM TM E)

Kogu koosneb esemelisest pärandist, mis Tartumaa Muuseumis kuulusid erinevatesse alakogudesse: ajalooline-, keraamika-, etnograafiline-, numismaatika- ja tekstiilikogu. Kogust leiab nii rahvariideid kui igapäevarõivastust ja muid tekstiilesemeid; ehteid, märke, medaleid, maksevahendeid ja asutuste sümbolikat; tööriistu, mööblit ja muid tarbeesemeid ning interjööris kaustatud elemente.

2.6.2 FOTOKOGU (ERM TM Fk)

Kultuuriloolised fotod kajastavad ühiskonnaelu, kultuurielul, Tartu rajoonis (maakonnas) toimunud sündmusi. Suur kaal on nõukogude aja dokumenteerimisel (sõjaveteranid, kolhoosielu, ETKVLi kaupluste sisustus).

Hulk fotosid ja albume on pärit Tartumaa inimeste fotokogudest, näiteks näitleja Leopold Hanseni, dirigendi ja helilooja Vello Tünderi, Elva Keskkooli direktori Arvo Mälbergi, kunagise Elva Koduloomuuseumi direktori Kaljola Kirdi, Kaimi kooli õpetaja Helmi Voli, ajakirjaniku ja kirjaniku August Toomingase (Kusta Toomi) jne.

Fotod on valdavalt Tartumaalt, ent on jäädvustusi ka mujalt Eestist, reisidest välismaale ja väliseestlastelt ning iltpostkaartide Eestimaa vaadetega XX sajandi algusest

2.6.3 ARHIIVKOGU (ERM TM Ak)

Tartumaa Muuseumi arhiivkogu koosneb väga erinevatest materjalidest, hõlmates endas (isiku)dokumente, toimikuid, käsikirju, kirjavahetusi, trükiseid, valimismaterjale, reklaammaterjale, aga ka näiteks vakuraamatuid, ravimiretsepte, etikette, suurel hulgal nõukogudeaegseid diplomeid/aukirju jmt. Enamasti on materjalid seotud Tartumaaga ja Elva linna elanikega (nt TM muuseumi direktorid, kodulooourijad, kultuuritegelased, õpetajad, elanikud) ning asutustega (nt omavalitsused, koolid, tehased, erinevad ühingud, muuseumise).

Kuna kogu ei olnud korrastatud ja arvele võetud arhiivina, toimub hetkel kogu ümberkorrastamine ja seejärel ülekandmine ERMi kogude süsteemi.

2.6.4 KUNSTIKOGU (ERM TM K)

Kunstikogu (TM K) tuumiku moodustavad Eduard Kutsari teosed – erineva formaadiga õlimaalid ja joonistused ning visandplokid. Esindatud on ka mitmed teised kunstnikud, nende hulgas Lea Saare, Endel Taniloo, Jaan Vahtra, Richard Kaljo, Richard Kiivit, Nigul Espe ja paljud teised. Viimaste töödest on kogus peamiselt pisigraafika (ekskliibrised).

2.6.5 ARHEOLOOGIAKOGU (ERM TM AR)

Arheoloogiakogu vanimad säilikud pärinevad nooremast kiviajast ja pronksiajast (5000-500 ekr.) ning on juhuleiud. Suuremad kogud on 16. sajandist pärinevaid ehteid ja tarbeesemeid sisaldav Laguja leid, 15-16. saj. pärinev Koruste leid ja peamiselt 17. sajandi münte sisaldav Tamme aardeleid.

2.6.6 VIDEOKOGU JA FONOTEK (ERM TM V JA FN)

Tartumaa Muuseumis olid need kogud ühises kogus nimetusega Audiovisuaalne kogu. Kogu on inventeeritud ja tehtud ettepanek jagada kogu kaheks eraldiseisvaks koguks ning arvata enam

materjalist kogust välja, kuna tegemist on koopiatega, produktsiooniettevõtete toodangu, trükistega jne. ERMi kogusse sobivad salvetused ootavad vastuvõtmist.

2.6.7 ZOOLOOGILINE JA GEOLOOGILINE KOGU (ERM TM Z JA G)

Zooloogilise kogu arvulise enamuse moodustab liblikate kollektsioon. Teadaolevalt ei ole kogus holotüüpe, Eesti esmaleide ja muid eriti väärtuslikke eksemplare. Kogus on veel ulukisarvi ja loomade topiseid. Viimased on deponeeritud Saadjärve Looduskeskuse ekspositsiooni.

Geoloogiline kogu koosneb kivimitest ja kivististest, mis üldjuhul varustatud määrangusildiga. Mõned neist on eksponeeritud ERMi püsinäitusel Balti-Saksa vitriinis. Nii zooloogilises kui geoloogilises kogus on Middendorffide perekonnale kuulunud objekte.

2.7 **Abikogud**

2.7.1 RAAMATUKOGU

Uurimisseis

Raamatukogu on alates 2008. aastast kättesaadav e-kataloogis ESTER, trükiste retrospektiivne sisestamine toimub pidevalt. ERMi kogumikud ja ajakirjad bibliografeeritakse jooksvalt Eesti artiklite andmebaasis ISE, ERMi saabuvast välisperiodikast bibliografeeritakse eesti etnoloogiat ja museoloogiat käsitlevad artiklid. Retrospektiivselt on ISEs avatud kõik ERMi aastaraamatu artiklid alates I aastaraamatust (1925) ja Pro Ethnologia nr 1-19 (1993-2005). Pro Ethnologia artiklite kirjed on lingitud digiteeritud täistekstidele ERMi kodulehel.

Raamatukogus säilitatavaid üliõpilastöid on käsitletud Arved Luts artiklites *Tartu Ülikooli üliõpilaste etnograafia-alased tööd* (ERMi aastaraamat 38, 1990) ja *Tartu Ülikooli üliõpilaste etnograafia-alased tööd 1989-1993* (ERMi aastaraamat 40, 1994). Muuseumi plakatikogu käsitlevad M. Jaagosild, J. Liiv artiklis *Trükitud pildid ja kirjad* (Muuseum, 2009, nr 2). Aastatel 1994-2006 ilmusid ERMi aastaraamatutes M. Jaagosilla koostatud ülevaated aasta jooksul annetuse ja raamatuvahetuse teel laekunud uuest tulmest.

Periodiliselt toimub uudiskirjanduse väljapanek lugemissaalis.

Kogu kasutatakse erialase teabe leidmiseks alates kodu-uurimuslikest ja üliõpilastöödest kuni teaduslike monograafiateni.

Kogu kirjeldus

Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu on Eesti olulisim etnoloogia, rahvakunsti ja museoloogia alase erialateabe kogu. Raamatukogu on asutatud ERMi rahvateadusliku osakonna juures käsiraamatukoguna 1923. aastal. Kesksed teemad on etnoloogia, museoloogia, rahvakunst esmajoones eestlaste ja soome-ugri rahvaste kohta, samuti leidub materjali naaberahvaste ja kaugemate rahvaste kohta (nt Põhja-Ameerika indiaanlased).

Eraldi kollektsioonidena säilitatakse: Gustav Ränga raamatukogu, New Yorki Peakonsulaadi raamatukogu, etnograafia ja rahvakunsti alaseid üliõpilastöid, etnograafia õppetooli raamatukogu, kaardikogu, pisitrükiste kogu, lõigendite kogu.

Täiendamise põhimõtted

Raamatukogu on algusaegadest peale keskendunud teaduslike väljaannete kogumisele ERMi teadustööd toetaval tasandil. Peamised komplekteerimissuunad on etnoloogia, rahvakunst ja museoloogia.

Täielikult komplekteeritakse ERMi väljaandeid ja teavikuid eesti etnoloogiast.

Valikuliselt komplekteeritakse: Euroopa ja naaberrahvaste etnoloogia, kultuuri-teooria, kultuuriantropoloogia, kultuuriajalugu, religioon, Eesti ajalugu, folkloristika, arheoloogia, keeleteadus, uurimused soome-ugri rahvaste kohta, Eesti kaasaegne ühiskond ja kultuur.

Raamatukogu täieneb ostude, raamatuvahetuse ja annetuste teel. Ostuettepanekud lähtuvad peamiselt ERMi teadurilt ja spetsialistidelt, nende rakendamise otsustab raamatukogu komplekteerimistoimkond. Vahetuspartnerite võrgustikku kuulub teadusasutusi ja muuseume nii kodu- kui välismaalt, sel moel saabub aastas keskmiselt 70-80 trükist. Annetusena saabub teavikuid ERMi teaduslike kontaktide kaudu, ERMi materjale kasutanud autoritelt ja väljaandjatelt, kodu-uurijatelt jt. Teadusajakirju ostetakse ja saadakse vahetuse teel 21 nimetust.

Täiendamisvajadus

ERMi raamatukogu täiendamissuunad lähiaastatel peavad sisaldama uuemat etnoloogia-alast ning kultuuriteoreetilist kirjandust lähtudes aktuaalsetest uurimissuundadest. Raamatukogu täiendamisel võetakse võimalust mööda arvesse ka konkreetsete kitsamate uurimisprojektide vajadusi. Rahastamisvõimaluste nappuse tõttu on raamatukogus tekkimas kriitilised lüngad, mille täitmise võimalusi tuleb otsida ka projektipõhiselt. Aktiivset täiendamist vajab seni suuresti kingitustena laekunud, Soome-ugri rahvaste ja kultuuride teemaline kirjandus, sh uuemad uurimistulemused lääne uurijate sulest. Raamatukogu peab jooksvalt täienema uuema museoloogilise kirjandusega, toetamaks ERMi ja teiste Eesti muuseumide tegevust, Tartu Ülikooli museoloogiaalast õpet ning ERMis toimuvat museoloogia-alast uurimistööd. Muuseumiinstituutsiooni laiemast muutumisest lähtuvalt vajab kogu täiendamist ka strateegiliselt arendatavaid valdkondi toetava kirjandusega, näiteks muuseumipedagoogika, muuseumiturundus ning suhted avalikkusega, muuseumidisain ja näitusteproduksioon jne.

2.7.2 ESEMEKOGU ABIMATERJALID (AM)

Abimaterjalide kogus asuvad originaalesemed ja muuseumi põhikogus leiduvatest haruldustest valmistatud koopiad. Peamiselt sisaldab kogu rahvariiete erinevaid osi, mida kasutatakse eelkõige väljaspool Eestit eksponeeritavatel näitustel. Kogu on sisestatud MuSi.

2.7.3 KASUTUSKOGU (KS)

Kasutuskogusse on koondatud esemed, mille näiteid põhikogudes juba leidub. Kogu materjale kasutatakse näitustel, pedagoogiliste programmide läbiviimisel ja vajadusel kostüümidena. Kogu on sisestatud MuSi.

2.7.4 MUUSEUMIESEMETE JOONISED (MJ)

Kogu sisaldab Eesti Rahva Muuseumi kogusse kuuluvate esemete jooniseid, peamiselt naiste käsitööst ning rahvariietest, aga ka majapidamisriistadest, liiklusvahenditest jm. Kogu on sündinud trükiste jaoks valmistatud illustratsioonide läbi. Detailsed joonised rahvariietest on heaks abimaterjaliks rahvarõivaste alaste konsultatsioonide läbiviimisel.

2.7.5 POSTIMUUSEUMI ABIKOGU (PM AM)

Abikogusse kuuluvad eeskätt mitmesugused Eesti postitalitusega seotud esemed, mille (tüüp)näidised on põhikogus juba esindatud. Samuti Eesti Vabariigi postmarkide, margipoognate, esimese päeva ümbrike (FDC), tervikasjade ja infokaartide dubletid.

2.8 ERMi kogud. Bibliograafia

Dissertatsioonid, monograafiad, kogumikud:

Peterson, Aleksei 1986. *Varaait: ülevaade etnograafiamuuseumi ajaloost ja kogudest.*

Tallinn: Valgus.

Pärdi, Heiki 1995. *Muuseum – kultuurinähtus ja kultuuriuurimise allikas. Magistritöö.* Tartu: Tartu ülikool.

Õunapuu, Piret 2011. *Eesti Rahva Muuseumi loomine ja väljakujunemine. Dissertationes Historiae Universitatis Tartuensis 23.* Tartu: Tartu ülikool.

Õunapuu, Piret (koost.) 2009. *Eesti Rahva Muuseumi 100 aastat.* Tartu: Eesti Rahva Muuseum.

Artiklid:

Astel, Eevi 1978. Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi kogude kasv aastatel 1971-1975. – *Etnograafiamuuseumi aastaraamat XXXI.* Tallinn: Valgus, 231-246.

Astel, Eevi 1984. Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi kogude kasv aastatel 1976-1980. – *Etnograafiamuuseumi aastaraamat XXXIV.* Tallinn: Valgus, 131-135.

Astel, Eevi 1996. Eesti Rahva Muuseumi kogud 1940-1953. – *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat XLI.* Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 41-63.

1947. Eesti Rahva Muuseum a. 1940-1945. – *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat, uus sari I(XV),* 186-198.

Jaagosild, Ildike 1972. Etnograafiamuuseumi esemekogu täiendamine a. 1966-1970. – *Etnograafiamuuseumi aastaraamat XXVI.* Tallinn: Valgus, 276-294.

Leinbock, Ferdinand 1934. Eesti Rahva Muuseum 1909-1934. – *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat IX-X.* Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 1-48.

Manninen, Ilmari, Ferdinand Leinbock 1925. Rahvateaduslikud kogud Eesti Rahva Muuseumis. – *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat I.* Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 134-144.

Peterson, Aleksei 1964. Über die Methodik des Sammeltätigkeit des Staatlichen Ethnographiemuseums der Estnischen SSR in den Jahren 1958 bis 1963. – *75 Jahre Museum für Volkskunde zu Berlin 1899-1964. Festschrift.* Berlin: Staatliche Museen zu Berlin, 49-64.

Piiri, Reet 1990. Eesti Rahva Muuseumi sidemed teadusasutustega väljaspool Eestit 1909-1987. – *ERMi aastaraamat 38,* 170-206.

Pärdi, Heiki 1994. Eesti Rahva Muuseum – „Eesti rahva sümbol“ ja muuseum (ERMi kaasaegsest retseptioonist). – *Pro Ethnologia: Eesti Rahva Muuseumi üllitised 2.* Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 30-38.

Pärdi, Heiki 1994. Eesti Rahva Muuseumi kodumaised esemekogud. 'Ethnographica' paikkondlik päritolu. – *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat XL.* Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 11-54.

Pärdi, Heiki 1991. Kriitilise pilguga Eesti Rahva Muuseumi esemekogumise poliitikast. – *Keel ja Kirjandus 9.* Tallinn: Periodika, 561-566.

Viires, Ants 1993. Etnograafia arengust Eesti NSV päevil (1940-1990). – *Muunduv rahvakultuur. Etnograafilisi uurimusi*, 5-40.

Õunapuu, Piret 2012. Rahva Muuseumi noorepõlve teostamata unistused. - *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat* 55. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, 14-27.

Reinvelt, Riina 2014. Kogumise rõõm, jagamise valu ja tänane päev. 105-aastased ERMi kogud. – *Ajakiri Muuseum 2*, 47-51.

Kogu täiendamise protseduurid

Muuseumikogu täiendamise eest vastutavad teadus- ja kogude osakonna töötajad, kes vastavalt uurimisteedele, ettevalmistatavatele näitustele viivad läbi temaatilisi kogumisaktsioone.

Museaali dokumenteerimiseks vajaliku info kogumise eest vastutab konkreetne koguja (muuseumitöötaja), kes vahendab materjalide jõudmist varasemalt omanikult muuseumisse. Koguja paneb kirja kogutava materjali kohta käiva informatsiooni (üleandja, varasemate kasutajate andmed, valmistamise ja kasutamise aja, asjassepuutuva legendi, sisulise väärtuse), vajadusel korraldab kogu paremaks dokumenteerimiseks pildistamise, filmimise või intervjuerimise.

Muuseumikogu täiendamise komisjon (kinnitatud direktori käskkirjaga) hindab muuseumile kogutavate või pakutavate materjalide väärtust ning sobivust kogusse.

Suuremate tervikkogude laekumise korral määratakse materjalide läbitöötamiseks töögrupp, koostatakse ajakava ja vajadusel kaasatakse ajutist lisatööjõu.

Juurdekasvuvõimaluste analüüs

Hoiustamisruumide mahutavus

Muuseumi uues hoones on kogude täiendamiseks ruumi piisavalt.

Digitaalsena sündinud materjali ja museaalide digitaalseid koopiaid hoiustatakse MulSi digihoidlas ja ERMi serveris.

Tööjõud

Kogumise läbiviimine toimub vastavalt teadus- ja kogude osakonna tööplaanidele. Kogutud materjalide sorteerimine, legendeerimine, vajadusel lihtkonserveerimine ja vastuvõtmine toimub laekumise järjekorras, üldjuhul 1-3 aasta jooksul. Eriti suur on juurdekasv negatiivikogude osas ja nende digiteerimiseks ning kirjeldamiseks puudub piisav tööjõud.

Kogu sisuline analüüs ja väärtuste hindamine

Kogude sisulise inventuuri ja väärtuslikkuse hindamisega hetkel ei tegeleta, rõhuasetus on kogude kirjeldamisel, digiteerimisel ja korraliste inventuuride läbiviimisel.

Museaalide väljaarvamine kogust

Museaalide kogust väljaarvamise osas lähtutakse kehtivast Muuseumiseadusest. Inventuuride käigus fikseeritakse puuduvad museaalid, kuid nende kogust väljaarvamise

taotlust ei esitata enne kui nende puudumine on fikseeritud kahe järjestikuse inventuuri käigus.

3 Muuseumikogu dokumenteerimine

Kogu dokumenteerimise meetod

Muuseumi kogude dokumenteerimiseks kasutatakse infosüsteeme (MuSi ja ESTER).

Kuni 1990. aastateni toimus esemekogu ja fotokogu teaduslik inventeerimine käsikirjalises peakataloogis, kõigi museaalide kohta vormistati kartoteegikaart. Esemekogu kartoteegid: topograafiline ja temaatiline. Fotokogu kartoteegid: topograafiline, etnograafiline, temaatilis-alfabeetiline, fotograafid, isikud. Arhiivi kartoteegid: topograafiline, etnograafiline, kirjasaatjad. Raamatukogu kartoteegid: alfabeetiline, temaatiline. Arhiivikogude (etnograafilised joonised, etnograafiline arhiiv, topograafiline arhiiv) ja fotokogu kohta peetakse täiendavat päevikut.

Käesoleval hetkel toimub kirjeldamine vastavalt MuSi pakutud võimalustele.

Nii uues majas kui Raadi hoidlates hoiustatud kogude asukohtade sisestamine MuSi on pooleli.

Arvestusdokumentatsiooni vormistamine ja hoidmine

Vastuvõtuaktid, väljaandeaktid, väljaarvamisaktid allkirjastatakse üleandja-vastuvõtja poolt ja kinnitatakse muuseumi direktori poolt. Allkirjastamine toimub valdavalt digitaalselt. Aktide väljatrüki kuuluvad peavarahoidja arhiivi ja säilitatakse paberkandjal alalise tähtajaga. Juurdepääsuõiguste üle otsustab lähtuvalt Isikuandmete kaitse seadusest vastutav töötaja (peavarahoidja või tema puudumisel asetäitja).

Inventuurid koostatakse MuSis ja viiakse läbi kogupõhiselt. Inventuurinimekirjad säilitatakse muuseumi kõvakettal koos inventeerijate poolt tehtud märkustega. Inventuuri sisuline kokkuvõte ja leidmata jäänud museaalide nimekiri trükitakse välja ja säilitatakse peavarahoidja arhiivis.

Objektide vastuvõtmine

Objekti kogumisel paneb koguja kirja tervet kogumit puudutava üldise tulmelegendi (kellelt saadud, kust saadud) ja vajadusel üksikuid objekte puudutava legendi: valmistamise, soetamise ja kasutamise aeg, kellele kuulus, kes kasutas, objektiga seotud spetsiifiline lugu või sündmus. Samuti fikseeritakse asjassepuutuvate isikute nimi, sünniaeg, sotsiaalne kuuluvus, rahvus. Andmed sisestatakse objektide registreerimisel muuseumide infosüsteemi.

Muuseumikogude täiendamise komisjon vaatab objektid üle ja langetab otsuse nende kogusse vastuvõtmise kohta. Kogusse vastuvõtmise vormistab peavarahoidja.

Museaali kirjeldamisel kasutatakse MuSi võimalusi ja lähtutakse museaalide kirjeldamise juhendist https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/content-editors/Muuseumid/museaalide_kirjeldamisjuhend_2019.pdf ja muuseumi enda poolt koostatud koguspetsiifilistest juhenditest.

ERM ei võta üldjuhul hoiule kultuuriväärtusega asju. Erandiks on erakordselt suure riikliku või rahvusliku tähtsusega objektid, mille turvalisust ja säilimist eraomanikud ei suuda

tagada. Vormistatakse ajutine vastuvõtuakt, genereeritakse deposiidi number ja objekt hoiustatakse samadel alustel ERMi põhikogu museaalidega.

Museaalide liikumine ja ajutine kasutamine

Muuseumiväliseks kasutamiseks laenutatakse museaale eelkõige teistele muuseumidele. Erandjuhtudel võidakse lühiajaliselt museaali laenata ka juriidilisele või füüsilisele isikule, kes suudab tagada museaali säilimise ja turvalisuse. Kui laenajaks ei ole teine muuseum, saadetakse muuseumitöötaja jälgima museaali sihipärast kasutamist.

Museaali laenaja esitab muuseumi peavarahoidjale deponeerimistaotluse-garantii-kirja, kus on kirjas laenutuse eesmärk, tähtaeg, museaalide loetelu ja garantii säilivusele ning turvalisusele. MuSiSiga liitunud muuseum esitab taotluse infosüsteemis. Vormistatakse väljaandeakt, mille allkirjastavad üleandja ja vastuvõtja ning kinnitab muuseumi direktor.

Muuseumisiselt laenutatakse museaale uurimiseks, näitustele, pildistamiseks ja konserveerimiseks. Muuseumisisese kasutamise akt vormistatakse MuSiSis.

Uurijatele laenutatakse museaale tutvumiseks muuseumi uurimissaalis. Laenutamine toimub vastavalt kogude kasutamise korrale. Laenutaja vormistab MuSiSis muuseumisisese kasutamise akti.

Inventuuride läbiviimine

Inventuure teostatakse regulaarsusega – iga museaal saab üle kontrollitud kord kümne aasta jooksul (vastavasisuline taotlus on ministrile esitatud ja rahuldatud). Inventuurid toimuvad kogupõhiselt.

Säilitusprotseduurid

Säilitusprotseduurid dokumenteeritakse kas paber kandjal või elektrooniliselt. Dokumente säilitatakse muuseumi arhiivi osana või elektrooniliselt.

Konserveerimistööd dokumenteeritakse MuSiSis.

Kliimaseire andmed säilitatakse elektrooniliselt ja need on kasutatavad muuseumi sisevõrgus. Vt. p.6 Säilitamine.

Museaali muuseumikogust väljaarvamine ja hoiule võetud asja tagastamine

Museaali väljaarvamine muuseumikogust toimub vastavalt Muuseumiseaduses kehtestatud korrale. Väljaarvamisaktid säilitatakse peavarahoidja arhiivis alalise tähtajaga. Museaali unikaalset numbrit ei võeta uuesti kasutusele.

Hoiule võetud asi tagastatakse omanikule tagastamisaktiga.

Retrospektiivne sisestamine ja kirjeldamine infosüsteemis

Museaalide retrospektiivsel sisestamisel ja kirjeldamisel infosüsteemis lähtutakse museaalide kirjeldamise juhendist
<https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/content->

[editors/Muuseumid/museaalide kirjeldamisjuhend 2019.pdf](#) ja muuseumis koostatud kogupõhistest juhenditest ehk esmane sisestus sisaldab andmeid, mis on olulised kesketeks MulSi otsinguteks. Eesti Rahva Muuseumi kogudest on retrospektiivselt sisestatud nõ ERMi kogud ja Heimtali muuseumi kogud, Tartumaa Muuseumi kogud (v.a arhiivkogu, mille ümberkorrastamine on pooleli), pooleli on ERMi Postimuuseumi kogude sisestamine. Kogude retrospektiivsel kirjeldamisel sisestatakse museaali kirjeldavad andmed või korrastatakse varem kirjeldatud KVISist üle kantud museaalide kirjeldused ning muudetakse need Veebiväravas nähtavaks.

4 Muuseumikogu kasutamine

Rollid ja vastutus

Muuseumikogu kasutamise eest vastutavad:

- peavarahoidja – vastutab muuseumist välja laenutatavaid museaale puudutava dokumentatsiooni korrashoiu, kogude kasutamiskorra ja hinnakirja kaasajastamise eest;
- koguhoidjad, arhivaarid, saaliteenindajad – vastutavad uurijate teenindamise, museaalide nõuetekohase laenutamise, museaalide digiteerimisele suunamise eest vastavalt digiteerimiskavale ja esitatud tellimustele;
- fotograafid – vastutavad digiteerimistellimuste õigeaegse ja kvaliteetse täitmise eest;

Muuseumikogu kasutamisega seotud protseduurid ja dokumentatsioon

Museaalide jaguneb:

- Laenutamine uurijatele tutvumiseks – Iga uurija registreerib end külastajate päevikus, täidab tellimislehe (või on tellimuse edastanud eelnevalt e-maili teel) ja kohustub järgima ERMi uurimissaali kasutamise korda. Koguhoidja või arhivaar vormistab MuSiS muuseumisisese kasutamise akti.
- Laenutamine muuseumisiselt näitusteks, digiteerimiseks, uurimiseks, konserveerimiseks – MuSiS vormistatakse taotlus ja muuseumisisese kasutamise akt;
- Laenutamine väljapoole muuseumit – laenaja esitab deponeerimis-garantiikirja või MuSiS taotluse, mille alusel peavarahoidja koostab väljaandeakti. Koguhoidjad pakivad väljalaenutatavad esemed. Üldjuhul laenutatakse muuseumist välja ainult esemekogusse kuuluvaid museaale, teiste kogude museaalide puhul valmistatakse digitaalsed koopiad.

Muuseumikogu kasutamisega seotud teenused

Eesti Rahva Muuseumi kogudega on võimalik tutvuda kõigil soovijatel ning museaalidest on võimalik teha visandeid, tellida paljundust või digikoopiaid ja -kujutisi. Teenuste osutamisel lähtutakse ERMi uurimissaali kasutamise korrast. Teenuste eest tasumine toimub vastavalt ERMis kehtivale hinnakirjale.

Digiteerimiskava

Eesti Rahva Muuseumi kogudest digiteeritakse esmajärjekorras need museaalide grupid, mida uurijad enim kasutavad või mille säilivus on laenutamise tõttu ohustatud.

5 Säilitamine

Eesti Rahva Muuseumi säilitustegevuses on esiplaanil kogude kahjustuste ennetamine ja museaalide eluea pikendamine. Peatähelepanu on suunatud säilitustingimuste parandamisele ja kahjustumisriskide vähendamisele nii museaalide hoidmisel kui eksponeerimisel ja uurimisel. Korrastamisel ja säilitamisel kasutatakse arhiivipüsivaid materjale, tooteid, vorminguid ja tehnoloogiaid.

Konserveerimismenetluste sisuks on museaalide seisundi stabiliseerimine ja edasise kahjustumise aeglustamine. Museaalide töötlemiseks valitakse menetlused, mis parandavad võimalikult paljude museaalide säilivuspotsiaali. Konserveerimisvajadus lähtub säilitamiskohustusest ja kasutamisevajadusest.

Rollid ja vastutus

Museaalide ja säilikute dokumenteerimist, süstematiseerimist, hoiustamist ja kasutamist korraldab kogude osakond vastavalt Muuseumiseadusele ja Arhiivieskirjale ning nendega kaasnevatele määrustele.

Kogude hoolduse ja säilitamise eest vastutab konserveerimisosakond. Osakonna töötajate täpsemad tööülesanded ja vastutus on määratletud vastavates ametijuhendites.

Bioloogiliste kahjustajate (putukad ja mikroseedid) kontrolli ja avastatud kahjustuste esmase menetlemise ning hoidlaruumide puhastamise eest vastutab konserveerimisosakonna kogude hooldustalitus. Kahjustatud esemed, kahjustuse ulatus ja läbi viidud esmased menetlused registreeritakse säilitajate personaalsetes tööpäevikutes. Bioloogiliste kahjustuste esinemise registrit ja külmutatud esemete registrit haldab kogude hooldustalituse juhataja.

Raadi hoidlate ja Heimtali filiaali kliimaseiret korraldab ja viib läbi kogude hooldustalituse juhataja. Seireandmed säilitatakse ja need on kasutatavad muuseumi sisevõrgus. Uue maja hoidlate ja näituste kliimaseire toimub automaatselt, seda haldab RKAS. Andmetel hoiab silma peal konserveerimisosakonna juhataja ja vajadusel suhtleb RKAS-ga.

Sekkuva konserveerimise, sh museaalide restaureerimisega tegeleb konserveerimisosakond. Korrastus- ja konserveerimistööd kirjeldatakse MuSiS. Põhjalikumate konserveerimistööde või museaalide restaureerimise dokumenteerimiseks vormistatakse MuSiS konserveerimispass. Konserveerimistööde kvaliteedi ja dokumenteerimise vastutab konserveerimistalituse juhataja.

Nende museaalide konserveerimine, mille pädevust või tehnilist võimekust ERMi enda konserveerimisosakonnal ei ole, tellitakse väljaspoolt.

Keerulisemad materjalide ja kahjustuste uuringud tehakse koostöös või tellitakse vastavat kompetentsi omavatest asutustest (nt Tartu Ülikool ja Eesti Maaülikool jne)

Säilitustingimused

Säilituskeskkonna loomisel püritakse võimalikult ulatuslikule madala ressursitarbega meetodite, s.h. passiivse säilituskeskkonna kontrolli meetodite rakendamisele.

ERMi kogusid hoiustatakse Tartus kahes hoonekompleksis ja Heimtali muuseumis. Uues majas on poolpassiivhoidlad, paigaldatud on temperatuuri- ja niiskusandurid, kliimatingimuste püsimit jälgib hoone omanik RKAS. Raadi hoidlakompleksis on välja ehitatud ventilatsioonisüsteem, mis toimib puudulikult ega taga soovivat hoidlateskkonna taset ja on seetõttu välja lülitatud. Heimtali muuseumis sõltub kliima ja niiskus välisilmast ning hoone kütmisest.

Säilitustingimuste tagamine

Museaalide säilituskeskkonna tingimuste tagamise kontroll toetub järjepidevale keskkonnatingimuste seirele. Hoidlate ja püsinäituste seire on pidev. Seiresse on hõlmatud kõik hoidlad ja püsinäitused. Andmeid kogutakse temperatuuri ja suhtelise õhuniiskuse taset salvestavate elektrooniliste näidikutega mõõdikutega. Andmete mahalgemise intervall on üks kord kuus. Niiskel perioodil seiratakse kehvemate kliimatingimustega hoidlates mõõdikut visuaalselt iga päev. Selle alusel toimub hoidlates kliima tagamine lokaalsete imuritega. Igas hoidlas asub üks põhiasukohaga mõõdik. Heimtalis on 2 mõõdikut. Andmete alusel koostatud graafikud säilitatakse elektrooniliselt ja need on kasutatavad muuseumi sisevõrgus.

Bioloogiliste kahjustajate kontrolli põhiliseks meetodiks on museaalide järjepidev visuaalne vaatlus. Kontroll viiakse läbi vastavalt pikaajalisele graafikule. Kõrge putukakahjustuste riskiga materjalidest museaale kontrollitakse vähemalt kord aastas. Tulme kontrollitakse ja korrastatakse enne hoiustamist.

Museaalide paigutamisel ja pakendamisel arvestatakse eelkõige museaalide tüübi, formaadi ja koostismaterjalide ning konstruktsiooni eripära. Museaalide pakendid ja katted ning tugikonstruktsioonid valmistatakse pikaajaliseks säilitamiseks sobivatest materjalidest.

ERMi kogude seisundi ja säilivuspotentsiaali uurimiseks ja konserveerimistööde planeerimiseks viiakse läbi kollektsoonide seisundiuringuid. Esmased uuringud on suunatud üksikmuseaalide seisundi väljaselgitamisele. Uuringuid viiakse läbi kollektsoonide kaupa, kirjeldatakse iga museaali seisund ja määratakse erinevate konserveerimismenetluste vajadus ning hinnatakse eksponeerimiskõlbulikkust. Museaalide või säilike seisundit hinnatakse visuaalselt. Seisundiuringute materjalid on kasutatavad sisevõrgus. Nende andmeid kasutatakse tööplaanide koostamisel.

Turvalisus

Sissepääs hoidlatesse on autoriseeritud. Kõrvaliste isikute viibimine ilma kogude või säilitusosakonna saatjata hoidlates ei ole lubatud.

6 Toimepidevus

Riskianalüüsi läbiviimise kord. Ohuplaani ja/või hädaolukorra lahendamise kava koostamise ja rakendamise kord

- Hädaolukordade ennetamisel ja lahendamisel juhindutakse Eesti Rahva Muuseumi hoonetes „Eesti Rahva Muuseumi hädaolukorra lahendamise plaanist“, mis on hetkel üsna üldine. Täpsem muuseumikogusid puudutav ohuplaan on koostamisel.
- Riskide hindamine toimub koos „Eesti Rahva Muuseumi hädaolukorra lahendamise plaani“ ülevaatamisega.
- Riskianalüüs on hädaolukorra lahendamise plaani osa.
- Hädaolukorra lahendamise plaan vaadatakse üle ja vajadusel täiendatakse vähemalt kord aastas või pärast iga hädaolukorda.
- Hädaolukorra lahendamise plaani tutvustatakse Kõigile Eesti Rahva Muuseumi töötajatele allkirja vastu muuseumi direktori või tema poolt määratud isiku poolt. Uutele töötajatele tutvustatakse plaani esimese kahe nädala jooksul peale tööle asumist
- Hädaolukorra lahendamise plaaniga ja kõigi muuseumi kasutuses olevate hoonete tuleohutusjuhenditega on võimalik tutvuda kantseleis või muuseumi sisevõrgus.